Socialutskottets betänkande

1978/79:26

med anledning av i propositionen 1978/79:100 gjorda framställningar inom socialdepartementets verksamhetsområde såvitt gäller ungdomsvård och nykterhetsvård m. m. jämte motioner

I betänkandet behandlas regeringens i propositionen 1978/79:100 bilaga 8 (socialdepartementet) framlagda förslag om anslag m. m. för budgetåret 1979/80 under avsnitten I. Ungdomsvård m. m. och J. Nykterhetsvård m. m. jämte elva motioner.

1. Ungdomsvård m. m.

I 1–I 4. Ungdomsvårdsskolorna: Driftkostnader m. fl. anslag. Regeringen har under punkterna I 1–I 4 (s. 165–170) föreslagit

(I 1) att riksdagen till Ungdomsvårdsskolorna: Driftkostnader för budgetåret 1979/80 anvisar ett förslagsanslag av 158 962 000 kr.,

(I 2) att riksdagen till Ungdomsvårdsskolorna: Engångsanskaffning av inventarier m. m. för budgetåret 1979/80 anvisar ett reservationsanslag av 740 000 kr.,

(I 3) att riksdagen till Ungdomsvårdsskolorna: Personalutbildning för budgetåret 1979/80 anvisar ett reservationsanslag av 1 270 000 kr.,

(I 4) att riksdagen till Ersättningar till kommunerna för hjälp till utländska medborgare, flyktingar m. m. för budgetåret 1979/80 anvisar ett förslagsanslag av 125 000 000 kr.

Motion

I motionen 1978/79:712 av Gillis Augustsson m. fl. (s, c) hemställs att riksdagen hos regeringen anhåller

1. att en översyn av personaldimensionering vid ungdomsvårdsskolorna görs,

2. att hänsyn därvid tas till socialstyrelsens äskanden beträffande inrättande av tjänster vid ungdomsvårdsskolorna och finansiering av verksamheten.

Utskottet

I motionen 1978/79:712 av Gillis Augustsson m. fl. (s, c) yrkas dels att det skall göras en översyn av personaldimensioneringen vid ungdomsvårdsskolorna, dels att hänsyn därvid bör tas till socialstyrelsens äskanden om tjänster vid skolorna och om finansiering av verksamheten.

Motionärerna anför bl. a. att ungdomsvårdsskolorna fått ett allt svårare klientel. Detta har medfört ett ökat inslag av våld på skolorna. Personalen räcker inte till. Ungdomsvårdsskolorna har inte fått de resurser som krävs för att ge de intagna adekvat vård. På vissa skolor tvingas man låsa in eleverna nattetid på grund av den otillräckliga bemanningen. Inte heller har man fått den ytterligare psykologexpertis som begärts.

Man kan visserligen konstatera att det i årets budgetproposition liksom i föregående års föreslås en medelsanvisning som inte ger utrymme för den relativt betydande personalökning till ungdomsvårdsskolorna som begärts av socialstyrelsen. Verksamheten vid ungdomsvårdsskolorna har över huvud taget inte tillförts några egentliga förstärkningar på senare år. Detta sammanhänger delvis med den ändrade inställningen till institutionsvården, varigenom öppnare vårdformer och olika försöksverksamheter fått ett allt större utrymme. Ett annat skäl har varit att ungdomsvårdsskolornas verksamhet berörts av den i många år arbetande socialutredningen. Skolornas framtid har därför länge framstått som oviss. De begränsade resurser som ungdomsvårdsskolorna nödgats arbeta med under denna tid har utan tvivel medfört att effektiviteten i verksamheten på många håll blivit nedsatt. Utskottet vill med anledning därav framhålla att det är nödvändigt att utvecklingen följs med uppmärksamhet så att inte vården försämras allvarligt i kvalitativt avseende. Regeringen beräknas emellertid inom kort lägga fram förslag till en ny sociallagstiftning som berör skolorna. I anslutning därtill pågår förhandlingar om att överföra huvudmannaskapet för ungdomsvårdsskolorna från staten till landstingskommuner och vissa primärkommuner. Under dessa förhållanden är utskottet inte berett att nu tillstyrka en sådan översyn rörande personaldimensioneringen vid ungdomsvårdsskolorna som motionärerna föreslår. Utskottet avstyrker därför motionen 1978/79:712.

Medelsberäkningen i propositionen såvitt avser anslagen under avsnittet Ungdomsvård m. m. (I 1–I 4) föranleder ingen erinran från utskottets sida.

Utskottet hemställer

1. beträffande personaltätheten på ungdomsvårdsskolorna att riksdagen avslår motionen 1978/79:712,
2. att riksdagen till *Ungdomsvårdsskolorna: Driftkostnader* för budgetåret 1979/80 anvisar ett förslagsanslag av 158 962 000 kr.,
3. att riksdagen till *Ungdomsvårdsskolorna: Engångsanskaffning av inventarier m. m.* för budgetåret 1979/80 anvisar ett reservationsanslag av 740 000 kr.,
4. att riksdagen till *Ungdomsvårdsskolorna: Personalutbildning* för budgetåret 1979/80 anvisar ett reservationsanslag av 1 270 000 kr.,
5. att riksdagen till *Ersättningar till kommunerna för hjälp till utländska medborgare, flyktingar m. m.* för budgetåret 1979/80 anvisar ett förslagsanslag av 125 000 000 kr.

2. Nykterhetsvård m. m.

J 1–J 9. Statens vårdanstalter för alkoholmissbrukare: Driftkostnader m. fl. anslag. Regeringen har under punkterna J 1–J 9 (s. 175–192) föreslagit

(J 1) att riksdagen till Statens vårdanstalter för alkoholmissbrukare: Driftkostnader för budgetåret 1979/80 anvisar ett förslagsanslag av 43 919 000 kr.,

(J 2) att riksdagen till Statens vårdanstalter för alkoholmissbrukare: Utrustning m. m. för budgetåret 1979/80 anvisar ett reservationsanslag av 1 000 kr.,

(J 3) att riksdagen till Bidrag till anordnande av vårdanstalter och inackorderingshem m. m. för budgetåret 1979/80 anvisar ett reservationsanslag av 1 760 000 kr.,

(J 4) att riksdagen godkänner de i propositionen förordade ändringarna i grunderna för bidrag till driftkostnader vid vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m. samt till Bidrag till driften av vårdanstalter och inackorderingshem m. m. för budgetåret 1979/80 anvisar ett förslagsanslag av 212 900 000 kr.,

(J 5) att riksdagen till Bidrag till kommunala nykterhetsnämnder m. m. för budgetåret 1979/80 anvisar ett förslagsanslag av 205 300 00 kr.,

(J 6) att riksdagen till Utbildning och samverkan inom nykterhetsvården för budgetåret 1979/80 anvisar ett reservationsanslag av 1 050 000 kr.,

(J 7) att riksdagen till Bidrag till organisationer m. m. för budgetåret 1979/80 anvisar ett anslag av 10 450 000 kr.,

(J 8) att riksdagen till Upplysning och information på alkoholområdet för budgetåret 1979/80 anvisar ett reservationsanslag av 9 350 000 kr.,

(J 9) att riksdagen till Uppdragsforskning i alkoholfrågan för budgetåret 1979/80 anvisar ett reservationsanslag av 260 000 kr.

Motioner

I motionen 1978/79:600 av Olof Palme m. fl. (s) hemställs att riksdagen beslutar

1. godkänna de riktlinjer för en treårig verksamhet på missbruksområdet som föreslagits i motionen,

2. godkänna de riktlinjer m. m. för information i missbruksfrågorna som föreslagits i motionen,

3. som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts i motionen om skolans verksamhet på missbruksområdet,

4. som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts i motionen om försöks- och utvecklingsarbete inom missbruksområdet,

5. som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts i motionen om utvärdering m. m. av försöksverksamhet med tillnyktringsenheter,

6. som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts i motionen om missbruksforskningen,

7. till Bidrag till anordnande av vårdanstalter och inackorderingshem m. m. för budgetåret 1979/80 under femte huvudtiteln anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 2 000 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 3 760 000 kr.,

8. till Bidrag till kommunala nykterhetsnämnder m. m. för budgetåret 1979/80 under femte huvudtiteln anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 8 500 000 kr. förhöjt förslagsanslag av 213 800 000 kr.,

9. till Utbildning och samverkan inom nykterhetsvården för budgetåret 1979/80 under femte huvudtiteln anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 2 000 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 3 050 000 kr.,

10. till Bidrag till organisationer m. m. för budgetåret 1979/80 under femte huvudtiteln anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 9 000 000 kr. förhöjt anslag av 19 450 000 kr.,

11. till Upplysning och information på alkoholområdet för budgetåret 1979/80 under femte huvudtiteln anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 4 000 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 13 350 000 kr.,

12. till Bidrag till socialt arbete och information i arbetslivet för budgetåret 1979/80 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 6 500 000 kr.

I motionen 1978/79:711 av Margareta Andrén (fp) och Bernt Ekinge (fp) hemställs att riksdagen hos regeringen hemställer om skyndsam utredning av de problem som är förknippade med langning av alkohol till ungdomar under 20 år.

I motionen 1978/79:1258 av Bernt Ekinge (fp) och Margareta Andrén (fp) hemställs att riksdagen hos regeringen begär en utredning och kartläggning av alkoholbrukets samhällsekonomiska konsekvenser.

I motionen 1978/79:1271 av Marianne Karlsson (c) och Åke Polstam (c) hemställs att riksdagen till Lyckebyskolan i Alvastra för budgetåret 1979/80 anvisar 100 000 kr.

I motionen 1978/79:1274 av Karl-Eric Norrby (c) och Gunnar Björk i Gävle (c) hemställs att riksdagen beslutar att under anslagsposten J 8 Upplysning och information på alkoholområdet anvisa 4,5 milj. kr. till Statens ungdomsråd för fortsatt upplysning i alkoholfrågorna.

I motionen 1978/79:1819 av Nils Carlshamre (m) och Ingegerd Troedsson (m) hemställs att riksdagen

1. beslutar att under budgetåret 1979/80 anordningsbidrag skall lämnas till 60 nya platser i kommunala inackorderingshem för alkoholmissbrukare,

2. till Bidrag till anordnande av vårdanstalter och inackorderingshem m. m. anvisar ett reservationsanslag på 2 640 000 kr.

I motionen 1978/79:1820 av Eric Carlsson (c) och Arne Magnusson (c) hemställs att riksdagen anhåller att regeringen uppdrar åt berörda myndigheter att i enlighet med vad som i motionen anförts

1. skyndsamt vidta erforderliga åtgärder för att skydda barn och ungdom mot alkoholens skadeverkningar,
2. med kraft bekämpa "langningen" av alkoholhaltiga drycker.

I motionen 1978/79:1829 av Hans Lindblad (fp) och Elver Jonsson (fp) hemställs att riksdagen hos regeringen anhåller att regeringen noga följer alkoholkonsumtionens utveckling under 1979 mot bakgrund av riksdagens målsättning om minskad total alkoholkonsumtion.

I motionen 1978/79:1838 av Gunde Ranekskog (c) och Sven Johansson (c) hemställs

1. att riksdagen på socialdepartementets budget under punkten J 7 Bidrag till organisationer m. m. anvisar ett i förhållande till departementschefens förslag med 1 000 000 kr. ökat anslag på 11 450 000 kr.,
2. att riksdagen uttalar att av anslagen under punkt J 7 1 535 000 kr. skall reserveras/avdelas för De kristna samfundens nykterhetsrörelse (DKSN).

I motionen 1978/79:1843 av Ulla Tillander (c) och Maj Pehrsson (c) hemställs

1. att riksdagen hos regeringen begär att förslag utarbetas till vårdprogramunderlag för missbruksvården,
2. att riksdagen beslutar att utbildning av personal för missbruksvården inom arbetsmarknadsutbildningens ram skall få pågå intill utgången av budgetåret 1979/80 inom en ram av 2 milj. kr.,
3. att riksdagen begär att regeringen lägger fram en plan för en integrering av institutionsvården.

Utskottet

Allmänna åtgärder mot missbruk

Det råder i vårt land en bred politisk enighet om de principiella målen för alkoholpolitiken. I detta sammanhang vill utskottet erinra om vad statsmakterna i detta hänseende uttalat under senare år. I sitt av riksdagen godkända betänkande SkU 1975/76:64 (s. 4) anförde skatteutskottet följande:

Utskottet finner det angeläget att starkt understryka behovet av en genomgripande alkoholpolitisk reform. Det är därvid enligt utskottets uppfattning av stort värde att alkoholfrågorna i fortsättningen infogas i sitt sammanhang och att ett klart mål uppställs för en flerårig insats syftande till att begränsa den totala, alltför höga alkoholkonsumtionen och till att komma till rätta med alkoholmissbruket.

I propositionen 1976/77:108 om alkoholpolitiken anförde socialministern bl. a. följande (s. 16 ff.):

Jag lägger här fram förslag till åtgärder som syftar till en sådan begränsning av den totala alkoholkonsumtionen som kan bidra till att alkoholmissbruket trängs tillbaka och alkoholskadorna därmed motverkas. Insatser av detta slag kan dock få genomslagskraft först på något längre sikt. Det bör vidare understrykas att en utveckling i den riktning som jag förordar tillfälligt kan avbrytas, varvid nya åtgärder får prövas. Mot denna bakgrund har jag funnit att någon i fråga om mängd och tid bestämd plan för en sänkning av alkoholkonsumtionen inte är möjlig.

För att komma till rätta med alkoholmissbruket är det nödvändigt att upprätthålla vissa restriktioner i handeln med alkoholdrycker. Alkoholfrågan måste vidare sättas in i sitt sociala och samhällspolitiska sammanhang och åtgärder vidtas på en mängd områden i syfte att nedbringa alkoholkonsumtion och alkoholskador. En socialt ansvarsfull politik som syftar till att skapa trygghet och välfärd för alla människor ökar förutsättningarna att komma till rätta med alkoholmissbruket.

Jag vill framhålla att alkoholpolitiska strävanden måste kompletteras med insatser för vård och rehabilitering av alkoholmissbrukare. – – – Eftersom alkoholmissbruket ofta har sin orsak i sociala förhållanden bör det i första hand angripas med i vid mening socialpolitiska insatser. Det man vill sätta in som specifikt alkoholpolitiskt måste ses som ett komplement till andra åtgärder som syftar till att förbättra förhållandena inom arbetslivet, skolan, familjelivet, boendet och fritidsutnyttjandet. – – –

Vidare innebär kraven på solidaritet mellan samhällsmedlemmarna behov av större inlevelse och engagemang för att skapa möjlighet för människor att stödja varandra och förhindra utslagning. Konkret har de medfört att en ökad tonvikt har lagts på förändringar i den enskildes miljö, dvs. inom arbets-, utbildnings-, boende- och fritidsmiljön.

I sitt av riksdagen godkända betänkande SkU 1976/77:40 med anledning av propositionen anförde skatteutskottet (s. 74) att det inte fanns skäl ändra utskottets tidigare uttalade målsättning. Skatteutskottet anförde i sammanhanget:

Enligt utskottets bedömning föreligger det inte någon motsättning mellan den av utskottet formulerade och av såväl socialministern som vissa motionärer godtagna målsättningen för alkoholpolitiken och de övriga yrkandena i frågan, mer än vad gäller kraven på preciserade delmål för sänkning av alkoholkonsumtionen. För att kunna sänka den totala alkoholkonsumtionen torde fordras samordning av flera insatser. Utskottet vill här peka på behovet av information, på utnyttjandet av prissättningsinstrumentet och på en övervakning av hur konsumtionen av drycker med olika alkoholhalt inbördes kan styras. Det är inte utskottets uppgift att närmare precisera behövliga insatser för att under en följd av år begränsa den totala alkoholkonsumtionen, utan utskottet utgår ifrån att detta blir en uppgift för socialstyrelsen.

I fråga om narkotikamissbruket uttalade departementschefen i propositionen 1977/78:105 om åtgärder mot narkotikamissbruket följande (s. 30):

Grundvalen för kampen mot narkotikamissbruket måste vara att samhället inte kan godta något annat bruk av narkotika än det som är medicinskt motiverat. Allt annat bruk är missbruk och måste med kraft bekämpas.

I samhällets alkoholpolitiska program är det övergripande målet att begränsa totalkonsumtionen av alkohol. Kampen mot narkotikamissbruket får inte begränsas till att enbart minska dess förekomst, utan måste syfta till att eliminera missbruket. Narkotikamissbruket kan aldrig accepteras som en del av vår kultur.

Denna målsättning accepterades av såväl socialutskottet som riksdagen (SoU 1977/78:36 s. 4, rskr 1977/78:363).

Enighet råder sålunda om de långsiktiga målen för kampen mot missbruk av alkohol och narkotika. Däremot finns i viss utsträckning olika meningar om vilka konkreta åtgärder som bör vidtas från statsmakternas sida för att målen skall nås. I motionen 1978/79:600 av Olof Palme m. fl. (s) förespråkas i tio punkter ett brett upplagt treårsprogram för åtgärder på missbruksområdet. Kostnaderna för programmet beräknas till 100 milj. kr., varav 32 milj. kr. under budgetåret 1979/80. Åtgärder föreslås på följande områden.

1. Information i skolan.
2. Information och uppföljande aktiviteter hos folkrörelser.
3. Stöd till socialt arbete och information i arbetslivet.
4. Stöd till alkoholfri icke-kommersiell nöjesverksamhet.
5. Stöd till kommunala insatser i särskilt utsatta ungdomsmiljöer.
6. Förstärkta rehabiliteringsinsatser för alkoholskadade m. fl.
7. Försök med nya vård- och behandlingsmetoder inom öppenvården och vid inackorderingshem för alkoholmissbrukare.
8. Försök med särskilda projekt för samverkan mellan den sociala vården och landstingens vårdområden.
9. Utvärdering och dokumentation samt utbildningsverksamhet.
10. Utökning med 100 platser i inackorderingshem.

Utskottet delar motionärernas grundläggande uppfattning att det är angeläget att åtgärder kommer till stånd på de angivna områdena, i många avseenden i enlighet med vad motionärerna föreslår. Socialstyrelsens nämnd för alkoholfrågor, som inrättades den 1 januari 1978, har emellertid numera det centrala ansvaret för den statliga alkoholpolitiken. Nämnden skall enligt socialstyrelsens instruktion (1967:606, efter ändringar omtryckt 1977:988) bl. a. ta initiativ till åtgärder på det alkoholpolitiska området. Utskottet kan visserligen beklaga att nämnden inledningsvis haft vissa svårigheter att komma i gång med verksamheten i full omfattning men utgår från att nämnden i fortsättningen kommer att kunna fungera på det sätt som förutsatts av riksdagen vid behandlingen av propositionen 1976/77:108 om alkoholpolitiken. I nämndens uppgifter ingår bl. a. att förbereda socialstyrelsens ställningstaganden i frågor som rör alkoholpolitiken och att ta initiativ till åtgärder med alkoholpolitisk anknytning (se samma prop. s. 33–35). Nämnden skall även verka för att alkoholpolitiska insatser samordnas med varandra och med insatser på angränsande områden. Omfattande åtgärder av det slag som föreslås i den nu aktuella motionen kräver ett grundligt

förberedelsearbete och de bör därför i princip beredas av nämnden. Nämndens utredning och bedömning av dylika förslag bör således finnas tillgängliga när riksdagen har att ta ställning till frågan om eventuella anslagshöjningar. I den mån vad som anförs i motionen bör föranleda vidare åtgärder förutsätter utskottet att nämnden för alkoholfrågor efter vederbörlig beredning tar erforderliga initiativ härtill. Någon åtgärd från riksdagens sida är därför inte påkallad. Utskottet behandlar i följande avsnitt de olika delförslag som framlagts i motionen 1978/79:600 och anför därvid en rad skäl som talar mot ett bifall till dessa yrkanden.

I enlighet med det anförda avstyrker utskottet motionen 1978/79:600 yrkandet 1.

Som allmän bakgrund till behandlingen av ett antal motionsyrkanden lämnar utskottet här en redovisning för bl. a. olika utredningar på missbruksområdet.

Socialstyrelsens nämnd för alkoholfrågor har som ovan nämnts det centrala ansvaret för den statliga alkoholpolitiken.

Den till socialdepartementet knutna delegationen för social forskning svarar för bedömning och samordning av forskningsprojekt inom den sociala sektorn. Delegationen kan också initiera projekt. Från anslaget A 3 under socialhuvudtiteln finansieras ett stort antal forsknings- och utvecklingsprojekt rörande bl. a. nykterhets- och narkomanvård.

Alkoholpolitiska utredningen (APU), vars förslag låg till grund för den 1977 framlagda propositionen om alkoholpolitiken, lät utföra vissa sociologiska studier om alkoholbruket, om alkoholinformationen m. m. Utredningen sammanställde också svenska och internationella forskningsresultat, statistiska uppgifter m. m. I utredningens slutbetänkande Alkoholpolitik (SOU 1974:90–93) redovisas ett omfattande bakgrundsmaterial rörande bl. a. bruket av alkohol och dess konsekvenser i olika avseenden.

Också slutrapporten från det s. k. NyS-projektet, vilket närmare berörs på s. 12, innehåller en redovisning av alkoholkonsumtionens och missbrukets beräknade omfattning.

Den 1977 tillsatta utredningen (S 1977:04) om narkotikamissbrukets omfattning arbetar f. n. med att göra en kartläggning av narkotikamissbrukets omfattning i syfte att skapa underlag bl. a. för beslut om olika vård- och behandlingsinsatser för mer etablerade missbrukare. Utredningen skall också göra en bredare kartläggning i syfte att få förbättrat underlag för beslut om olika förebyggande insatser för barn och ungdom.

I enlighet med riksdagens beslut våren 1978 har vidare inrättats tre nya professurer i alkoholforskning, varav två med samhällsvetenskaplig inriktning.

Slutligen skall erinras om socialutredningens slutbetänkande (SOU 1977:40) Socialtjänst och socialförsäkringstillägg, vilket inom kort kommer att läggas till grund för en proposition med förslag om genomgripande förändringar av sociallagstiftningen.

Med hänsyn till de uppgifter som ankommer på nämnden för alkoholfrågor och på delegationen för social forskning anser utskottet det inte motiverat att riksdagen går in på någon närmare prövning av frågan om det i enlighet med vad som föreslås i motionen 1978/79:1258 av Bernt Ekinge (fp) och Margareta Andrén (fp) bör tillsättas en utredning om alkoholbrukets samhällsekonomiska konsekvenser. Utskottet kan inte heller tillstyrka motionen 1978/79:1829 av Hans Lindblad (fp) och Elver Jonsson (fp), vari anförs att regeringen bör följa alkoholkonsumtionens utveckling under 1979 mot bakgrund av riksdagens målsättning om minskad total alkoholkonsumtion. Det får nämligen anses vara en självklar uppgift såväl för regeringen som för alkoholpolitiska nämnden att fortlöpande följa utvecklingen på området och då så befinns påkallat vidta åtgärder. Utskottet avstyrker således motionerna 1978/79:1258 och 1978/79:1829.

I motionerna 1978/79:711 av Margareta Andrén (fp) och Bernt Ekinge (fp) och 1978/79:1820 av Eric Carlsson (c) och Arne Magnusson (c) tas upp problemen med langning av alkohol till minderåriga samt vissa andra frågor om hur alkoholmissbruket hos barn och ungdom skall kunna begränsas.

När det gäller missbruk hos barn och ungdom har sociala centralnämnden i varje kommun det primära ansvaret för att åtgärder kommer till stånd, såväl på det individuella som på det allmänt förebyggande planet. Detta följer av barnavårdslagen.

Det bör också i sammanhanget erinras om det numera etablerade BPS-samarbetet (Barnavårdsnämnd-Skola-Polis), där man på det lokala planet kan ta upp bl. a. problem med langning till ungdom till diskussion och samråd. Enligt ett cirkulär (1970:513, ändrat 1976:598, jfr Råd och anvisningar från socialstyrelsen nr 23 /1971, samt brottsförebyggande rådet, Rapport 1976:2) till socialstyrelsen, skolöverstyrelsen, rikspolisstyrelsen samt olika lokala myndigheter bör det i kommunerna finnas särskilda samarbetsorgan mellan framför allt barnavårdsnämnd, skola och polis. Syftet är att samordna resurserna för att främja barns och ungdoms utveckling och för att motverka brottslighet och missanpassning. Man skall verka för att samarbetet på fältet sker i lämpliga former med bl. a. uppsökande verksamhet samt information i barna- och ungdomsvårdande frågor. Socialstyrelsen, skolöverstyrelsen och rikspolisstyrelsen skall efter samråd med brottsförebyggande rådet och efter hörande av Svenska kommunförbundet lämna råd och anvisningar.

Då det gäller informationssidan finns skäl erinra om att särskilda medel anslås för information till ungdom om missbruksproblemen. Medlen fördelas av statens ungdomsråd. Vidare fördelar nämnden för alkoholfrågor vissa medel från allmänna arvsfonden till försök med fritidsverksamhet för ungdom. Information förekommer också inom skolans ram.

På skolans område pågår visst utredningsarbete som kan bli av betydelse för att motverka alkoholbruket hos barn och ungdom. Regeringen har t. ex. beslutat att det skall tillkallas en utredningsman med uppgift att utreda frågan om utbyggnad av kontaktverksamheten mellan hemmen och skolan. Det

finns också en till utbildningsdepartementet knuten arbetsgrupp kring normbildning och normöverföring i skolan. Arbetsgruppen har i dagarna lagt fram en debattskrift, "Skolan skall fostra". Slutligen kan nämnas elevvårdskommittén (U 1978:06), som skall dels se över skolans sociala uppgifter, dels undersöka möjligheterna till samverkan mellan de olika samhälleliga organ som är engagerade i barn- och ungdomsverksamhet.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att langning av alkohol till minderåriga är ett allvarligt problem som måste mötas med kraftfulla åtgärder. Åtgärderna bör emellertid i första hand kunna komma till stånd genom de organ som i enlighet med det sagda har ansvaret på det lokala planet. Utskottet vill här särskilt erinra om det tidigare nämnda BPS-samarbetet. I den mån så visar sig erforderligt bör socialstyrelsens nämnd för alkoholfrågor efter samråd med systembolaget ta initiativ till särskilda insatser. Någon åtgärd från riksdagens sida är enligt utskottets mening inte påkallad. Utskottet avstyrker således motionerna 1978/79:711 och 1978/79:1820.

Informationsfrågor

I motionen 1978/79:600 av Olof Palme m. fl. (s) tas upp bl. a. frågor om vilka riktlinjer som bör gälla för samhällets information på missbruksområdet (yrkandena 2 och 3) och om ökade satsningar på information (yrkandet 11).

Vid behandlingen av propositionen om alkoholpolitiken enades man i huvudsak om viss målsättning för informationen (prop. 1976/77:108 s. 23 och SkU 1976/77:40 s. 75). Denna målsättning innebär att informationen skall sätta in missbruksproblemen i deras sociala sammanhang och vidga medvetenheten om att människors sociala svårigheter måste mötas med öppenhet och vilja till solidariska insatser. Den skall också medverka till en sådan förändring i synen på dem som har skadats genom missbruket att deras delaktighet i den samhälleliga gemenskapen tryggas. Informationen bör understryka riskerna för skadeverkningar och betona vikten av helnykterhet under uppväxtåren, i trafiken och i arbetslivet. Informationen bör till stor del avse ungdomen men inte ensidigt inriktas på denna. Ansvaret för den övervägande delen av informationen skall vila på folkrörelserna, som bör ges resurser härför. Skatteutskottet tillfogade, i anslutning till tidigare uttalanden, att informationen också borde inriktas på att förändra och begränsa det traditionella bruket av alkohol.

Vad motionärerna anför i fråga om riktlinjer för informationen överensstämmer enligt utskottets mening väl med vad riksdagen tidigare uttalat.

Motionärerna anser vidare att missbruksfrågorna bör ges en mera framskjuten plats i skolans verksamhet och att skolöverstyrelsen bör ges i uppdrag att utarbeta ett program för insatser inom lärarutbildning och fortbildning. Utskottet ansluter sig till motionärernas uppfattning att det är av största vikt

att man tar till vara de särskilda möjligheter som skolan erbjuder att nå alla ungdomar med information i missbruksfrågorna. Det är som motionärerna framhåller också angeläget att undervisningen i dessa frågor utformas så att problemen i samband med missbruk av alkohol och narkotika framstår klart för eleverna. Det finns anledning räkna med att skolmyndigheterna är väl medvetna härom och strävar efter en effektiviserad undervisning i missbruksfrågorna. Utskottet återkommer vid behandlingen av anslaget J 5 Bidrag till kommunala nykterhetsnämnder m. m. till frågan om i propositionen beräknade medel för utveckling av ANT-verksamheten inom skolan (s. 14). Utskottet vill i detta sammanhang även erinra om den tvååriga försöksverksamhet inom skolans område som föreslogs i propositionen om åtgärder mot narkotikamissbruk (prop. 1977/78:105 s. 46, SoU 1977/78:36 s. 14). Riksdagen hade inte något att erinra mot att de föreslagna åtgärderna på skolans område kom till stånd. Här kan också nämnas den verksamhet som bedrivs av CAN (Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning), vilket har som sin främsta uppgift att främja saklig upplysning om verkningar av alkohol- och narkotikabruk på individ och samhälle och därmed sammanhängande frågor. CAN spelar en central roll i den alkohol- och narkotikaupplysning som bedrivs av frivilliga organisationer i grundskolan och andra utbildningsanstalter samt inom andra speciella målgrupper. Till CAN är 39 olika organisationer anslutna, däribland LO, TCO, Nykterhetsrörelsens Landsförbund (NLF) och Sveriges riksidrottsförbund. Utskottet anser med hänvisning till det anförda att något riksdagens initiativ inte erfordras i här aktuellt avseende. Utskottet är inte heller berett att tillstyrka den allmänna höjning av anslaget J 8 Upplysning och information på alkoholområdet med 4 000 000 kr. som föreslås av motionärerna, detta också med hänsyn till de ökade satsningar som görs under andra anslag i fråga om bidrag till organisationer. Utskottet återkommer härtill i anslutning till behandlingen av anslaget J 7 Bidrag till organisationer m. m. (s. 16). Utskottet avstyrker således motionen 1978/79:600 i här aktuell del (yrkandena 2, 3 och 11).

Anslaget under J 8 uppgår för innevarande budgetår till 9 milj. kr. Därav disponerar statens ungdomsråd i samråd med socialstyrelsens nämnd för hälsoupplysning 4 milj. kr. för fördelning på organisationer och för egen verksamhet avseende upplysning om alkohol och narkotikaproblem. Vidare disponerar socialstyrelsen 5 milj. kr. för riksomfattande informationskampanjer och kompletterande informationsåtgärder om alkohol och andra missbruksmedel. I propositionen föreslås en höjning av anslaget till 9 350 000 kr.

I motionen 1978/79:1274 av Karl-Eric Norrby (c) och Gunnar Björk i Gävle (c) yrkas att statens ungdomsråd skall erhålla 4 500 000 kr. för fortsatt upplysning i alkoholfrågorna.

Utskottet biträder regeringens förslag till uppräkning av anslaget. Utskottet

vill framhålla att uppräkningen ger utrymme för en höjning av det belopp som fördelas av statens ungdomsråd men är inte berett att härutöver biträda motionärernas förslag. Yrkandet i motionen 1978/79:1274 avstyrks.

Motionärerna anför i motionsmotiveringen bl. a. att de särskilda bidrag till fritidsverksamhet för ungdom som fördelas av nämnden för alkoholfrågor bör överflyttas till statens ungdomsråd. Utskottet konstaterar att det rör sig om en femårig försöksverksamhet med syfte att nå de grupper som behöver särskild hjälp med sin fritidsverksamhet. I propositionen om alkoholpolitiken (prop. 1976/77:108 s. 27) anfördes bl. a. att det var naturligt att stödet i första hand användes för aktiviteter bland ungdom men att bidrag borde kunna ges till aktiviteter bland alla åldersgrupper. Det var en fördel om projekten utformades på sådant sätt att de blev tillgängliga för både ungdomar och äldre. Ifrågavarande aktivitetsstöd är således inte inriktat uteslutande på ungdomsorganisationerna. Det är bl. a. på grund härav inte motiverat att överföra denna uppgift till statens ungdomsråd.

Vård och rehabilitering

Frågan om riktlinjer för missbruksvården tas upp i motionen 1978/79:1843 (yrkandet 1) av Ulla Tillander (c) och Maj Pehrsson (c). Motionärerna begär att förslag skall utarbetas till vårdprogramunderlag. De anför bl. a. att utredning bör göras i syfte att ta fram modeller till vårdprogram som bildar en sammanhängande vårdkedja.

Utskottet vill inledningsvis erinra om något av det arbete som hittills utförts på området.

Under åren 1972–1975 genomförde socialstyrelsen inom ramen för det s. k. NyS-projektet (Nykterhetsvårdens Strukturgrupp) en kartläggning av olika delar av nykterhetsvården. År 1978 publicerades en slutrapport, Vården av alkoholmissbrukare – problem och möjligheter (Socialstyrelsen redovisar. 1978:4). I rapporten har man försökt ge en samlad bild av läge och utvecklingstendenser inom vårdområdet. Genom intervjuer med vårdpersonal och genom beskrivningar av försöksverksamheter m. m. har man velat ge uppslag till förbättringar av den nuvarande vården och antyda alternativa lösningar på olika vårdproblem. Rapporten används som utgångspunkt för en omfattande studie- och informationsverksamhet bland vårdpersonal och andra intresserade. Socialstyrelsen anordnar f. n. konferenser härom.

Beträffande narkomanvården lämnade socialstyrelsen vissa riktlinjer för vårdarbetet i den 1973 utgivna skriften Behandling av narkotikamissbrukare, vilken innehåller principiella synpunkter och försök till klargörande riktlinjer för narkomanvården. Skriften innehåller också en utförlig redovisning av vunna praktiska erfarenheter inom narkomanvården.

Den tidigare nämnda utredningen (S 1977:04) om narkotikamissbrukets omfattning har även i uppdrag att göra en kartläggning i syfte att skapa underlag för beslut om bl. a. de olika vård- och behandlingsinsatser som krävs

för mer etablerade missbrukare.

Det arbetar även en utredning (S 1978:05) om familjevård för missbrukare m. m. Den skall initiera och utvärdera viss försöksverksamhet och med utgångspunkt därifrån utreda vissa frågor om vård i familjehem av missbrukare. Vidare finns en särskild arbetsgrupp, kopplad till arbetsvårdsdelegationen inom arbetsmarknadsstyrelsen, som har tillsatts för att utarbeta projekt som syftar till att förbättra arbetsmarknadssituationen för missbrukare som vistas på behandlingshem. Slutligen kan nämnas att socialministern nyligen tillkallat en särskild utredningsman med uppgift att utreda bl. a. hur missbruksvården kan effektiviseras med utnyttjande av frivilliga former. Utredaren skall därvid gå igenom alla de verksamheter med inslag av s. k. kontraktsvård som nu finns inom nykterhets- och narkomanvården (Utredning om kontraktsvård, Dir. 1979:16).

Det förekommer dessutom ett stort antal försöksverksamheter och forskningsprojekt som så småningom kan ge material till en mera övergripande modell för behandlingsarbetet. Delegationen för social forskning svarar för samordning och initiering av sådan forskning. En särskild initiativgrupp har skapats för dessa uppgifter. Även socialstyrelsen stöder många försöksverksamheter med nya behandlingsmodeller. Bidrag härtill utgår från såväl anslaget J 5 Bidrag till kommunala nykterhetsnämnder m. m. som anslaget J 7 Bidrag till organisationer m. m.

Det kan således konstateras att åtskilligt material för ett vårdprogramunderlag redan finns och att ytterligare sådant kommer att göras tillgängligt efter hand genom det arbete som pågår på olika håll. Visserligen kan verksamheten med att skapa vägledande riktlinjer för vårdarbetet framstå som splittrad. Det underlag som behövs för att skapa behandlingsmodeller för missbruksvården kan emellertid knappast erhållas utan utnyttjande av resultaten och erfarenheterna från vitt skilda sätt att angripa vårdproblemen. Det är därför enligt utskottets mening nödvändigt att låta dem som är verksamma inom missbruksvården pröva sig fram på olika vägar under jämförande av vunna erfarenheter. Bl. a. utfallet av de många pågående försöksverksamheterna bör finnas tillgängligt vid utarbetandet av generella riktlinjer för vården. Utskottet anser därför att, i det intensiva skede av utveckling och försök till förnyelse inom missbruksvården som vi nu befinner oss i, det inte är motiverat att sätta i gång en särskild utredning som skulle få i uppdrag att ta fram vårdprogramunderlag. Utskottet avstyrker således motionen 1978/79:1843 i aktuell del (yrkandet 1).

I samma motion (yrkandet 3) föreslås också att det skall läggas fram en plan för en integration av institutionsvården. Motionärerna ansluter sig till socialutredningens ståndpunkt att differentiering av institutionsvården med hänsyn till olika yttre symptom bör överges. Vården och behandlingen av alkohol- och narkotikamissbrukare bör samordnas i framtiden och en eventuell differentiering ske efter andra kriterier än dessa. En integration mellan de olika formerna av missbruksvård försvåras av de nuvarande

statsbidragsbestämmelserna. Olikheterna i bidragsgivning bör successivt jämnas ut. I samband med förslag till ny sociallagstiftning bör även läggas fram en plan för hur integrationen av institutionsvården skall kunna ske.

Tanken på en behandlingsmässig integration har vunnit starkt gensvar på många håll. Många försök med samordning av vården för alkohol- och narkotikamissbrukare har satts i gång. Utskottet anser detta synnerligen värdefullt. Erfarenheterna från de olika försöksverksamheterna får emellertid utvisa i vilken utsträckning det är möjligt och lämpligt ur behandlingssynpunkt att genomföra en total integration. Utskottet kan visserligen dela motionärernas principiella synpunkter i frågan men anser att det är svårt att nu överblicka alla praktiska konsekvenser av ett generellt ställningstagande. Riksdagen har anledning att återkomma till frågan om den behandlingsmässiga integrationen av missbruksvården i samband med behandlingen av förslaget till ny sociallagstiftning.

Vad särskilt gäller statsbidragsbestämmelserna vill utskottet i likhet med motionärerna understryka att dessa inte bör ha en utformning som försvårar en utveckling mot integration av vården eller andra initiativ till förändring och förbättring av vården. Det kan konstateras att de nuvarande bestämmelserna inte i alla avseenden uppfyller dessa krav. Flera av dessa bidrag berörs emellertid bl. a. av förslag i den proposition som i dagarna läggs fram på grundval av 1976 års kommunalekonomiska utredning.

Utskottet avstyrker med hänvisning till det anförda motionen 1978/79:1843 yrkandet 3.

I motionen 1978/79:600 (yrkandet 8) av Olof Palme m. fl. (s) föreslås en höjning av anslaget J 5 Bidrag till kommunala nykterhetsnämnder m. m. med sammanlagt 8 500 000 kr. Den föreslagna höjningen fördelar sig med 500 000 kr. avseende insatser inom skolans område, 2 000 000 kr. avseende försök med nya behandlingsmetoder vid inackorderingshemmen, 2 000 000 kr. avseende försök med samverkansprojekt mellan den sociala vården och landstingens vårdområden och slutligen 4 000 000 kr. avseende försöksverksamhet med utarbetande av kommunala handlingsprogram i syfte att man skall kartlägga särskilt utsatta ungdomsmiljöer och göra särskilda insatser där.

De i motionen förordade insatserna inom skolans område har berörts av utskottet i samband med de allmänna informationsfrågorna (ovan s. 10–11), varvid utskottet ansett att något riksdagens initiativ inte är erforderligt. Utskottet är inte heller berett att tillstyrka den av motionärerna föreslagna anslagsökningen avseende insatser inom skolan.

I propositionen (s. 186) har beräknats 250 000 kr. för viss projektverksamhet i länsskolnämndernas, enskilda skolors eller kommuners regi avseende utvecklingen av ANT-verksamheten inom skolan. Utskottet har inte något att erinra mot att angivna belopp beviljas för utveckling av verksamheten men anser att medlen bör ställas till länsskolnämndernas

disposition för den verksamhet som bedrivs av de s. k. ANT-kontaktpersonerna.

De olika slag av försöksverksamheter som motionärerna önskar stödja genom ökade bidrag från angivna anslag berör för missbruksvården viktiga frågor. Sådan försöksverksamhet kan ge väsentliga erfarenheter för det fortsatta utvecklingsarbetet inom främst socialvården, och utskottet ser det som värdefullt att sådana försök kommer till stånd. För att verksamhet av åsyftat slag skall ge ett effektivt resultat krävs emellertid omsorgsfull planering av väl genomtänkta projekt.

Utskottet kan här nämna att en slutrapport från det s. k. Skåneprojektet nyligen avgivits av en utvärderingsgrupp, liksom en bifogad promemoria från ledningsgruppen för projektet (Försöksverksamheten inom socialvården och den framtida socialtjänsten, Ds S 1979:1). Projektet har pågått under tre och ett halvt år och omfattat ungdomsvårdsskolor och nykterhetsvårdsanstalter inom Malmöhus och Kristianstads län samt särskilda projekt i elva kommuner. Försöken har omfattat bl. a. hemma-hos-arbete, kontrakterade familjehem, kommunala familjehem, stödfamiljer och dagcentralverksamhet för missbrukare. Även försök med samverkan mellan socialvård och hälso- och sjukvård har gjorts. De samverkansformer som prövats har avsett stöd åt i första hand alkoholmissbrukare och har lett till många positiva resultat.

Utskottet ställer sig således tveksamt till en allmän anslagshöjning utan anknytning till konkreta och väl genomarbetade projekt som kan bedömas vara värdefulla att genomföra. Det får bli en uppgift för socialstyrelsen och dess nämnd för alkoholfrågar att analysera förslag till sådana projekt och i förekommande fall aktualisera frågan om anvisande av särskilda medel därtill. Utskottet avstyrker således motionen 1978/79:600 yrkandet 8.

I propositionen föreslås bidrag till anordnande av ytterligare 60 platser vid behandlingshem och inackorderingshem för narkotikamissbrukare och till ytterligare 20 platser vid inackorderingshem för alkoholmissbrukare. Medelsberäkningen bygger på att maximalt bidrag, 22 000 kr. per plats, utgår. Högre platsantal vid inackorderingshem för alkoholmissbrukare föreslås såväl i motionen 1978/79:600 (yrkandet 7) som i motionen 1978/79:1819 av Nils Carlshamre (m) och Ingegerd Troedsson (m).

Utvecklingen inom nykterhetsvården går mot en förskjutning från slutna vårdformer till alltmera öppna sådana. Det finns ett starkt intresse för att anordna ytterligare inackorderingshem för alkoholmissbrukare, och behovet av sådana platser är stort. Socialstyrelsen har i sin anslagsframställning bedömt det som möjligt att under nästa budgetår anordna 200 nya platser i inackorderingshem för alkoholmissbrukare. En sådan utbyggnad motsvarar ett ökat medelsbehov under anslaget av 4 400 000 kr. Utskottet anser mot denna bakgrund att det i propositionen beräknade platsantalet för alkoholmissbrukare är för lågt. Medelsanvisningen under anslaget J 3 Bidrag till anordnande av vårdanstalter och inackorderingshem m. m. bör därför i

enlighet med vad som yrkas i motionen 1978/79:600 (yrkandet 7) bestämmas till ett belopp som med 2 000 000 kr. överstiger det belopp som föreslås i propositionen, nämligen 1 760 000 kr. Därigenom blir det möjligt att anordna ytterligare ett stort antal platser i inackorderingshem för alkoholmissbrukare. Genom utskottets ställningstagande tillgodoses även yrkandet i motionen 1978/79:1819, vari föreslås en uppräkning av anslaget med 880 000 kr., motsvarande 40 platser utöver vad regeringen föreslagit.

Utskottet har i övrigt inga erinringar mot medelsberäkningen i propositionen såvitt avser anslagen J 1–J 5. Utskottet tillstyrker de under punkten J 4 förordade ändringarna i grunderna för bidrag till driften av vårdanstalter och inackorderingshem m. m.

Bidrag till organisationer m. m.

I ett flertal motioner framställs yrkanden beträffande J 7 Bidrag till organisationer m. m. Regeringen har föreslagit en medelsanvisning under anslaget av 10 450 000 kr., vilket innebär en uppräkning med 1 000 000 kr. i förhållande till innevarande budgetår. Utskottet vill erinra om att det enligt gällande ordning är socialstyrelsen som skall pröva ansökningar om bidrag från anslaget och efter avvägning mellan olika önskemål bestämma vilka belopp som i varje särskilt fall skall utgå. Utskottet anser sig inte kunna förorda att riksdagen skall överta prövningen, som kräver en ingående granskning av de enskilda ansökningshandlingarna. Utskottet avstyrker därför i motsvarande delar motionen 1978/79:1271 av Marianne Karlsson (c) och Åke Polstam (c) och motionen 1978/79:1838 av Gunde Raneskog (c) och Sven Johansson (c).

I motionen 1978/79:600 (yrkandet 10) av Olof Palme m. fl. (s) föreslås en höjning av anslaget J 7 med sammanlagt 9 milj. kr. utöver vad regeringen föreslagit. Den föreslagna anslagshöjningen avser stöd till försöksverksamhet med nöjesverksamhet utan alkoholutskänkning, riktad till i första hand ungdom, till förstärkta rehabiliteringsinsatser för missbrukare och till försöksverksamheter med nya vård- och behandlingsmetoder inom öppenvården.

Utskottet har tidigare uttalat sitt stöd bl. a. för att man prövar olika vägar att ge ungdomen alkoholfria fritidsmiljöer (SoU 1977/78:25 s. 59). Samtidigt erinrade emellertid utskottet om den tidigare nämnda (ovan s. 12) försöksverksamheten med stöd åt vissa fritidsaktiviteter, riktad till grupper som inte nås av det sedvanliga utbudet på fritidssektorn. Utskottet påpekade att dessa medel fördelas av nämnden för alkoholfrågor och förutsatte att nämnden vid fördelningen skulle komma att beakta behovet av att stödja alternativ till kommersiella nöjesarrangemang med alkoholservering. En sammanställning av de bidrag som fördelats av nämnden under 1978 visar att nämnden tagit hänsyn härtill vid medelsfördelningen. Bidrag har sålunda utgått till ett flertal projekt avseende anordnande av fritidsverksamhet i alkoholfri miljö.

Utskottet anser således den angivna verksamheten vara värdefull men kan inte tillstyrka att särskilda medel för ändamålet anvisas under anslaget J 7. Även de övriga verksamheter som motionärerna vill stödja genom utökade bidrag till olika organisationer är av angeläget slag. Utskottet har vid många tillfällen framhållit vikten av de insatser som de frivilliga organisationerna gör inom den öppna vård- och rehabiliteringsverksamheten för missbrukare. Anslaget J 7 har också successivt höjts. Utskottet anser sig emellertid inte kunna biträda en höjning av anslaget utöver vad regeringen föreslagit. Motionen 1978/79:600 avstyrks därför i här aktuell del (yrkandet 10). Likaledes avstyrks de ovan nämnda motionerna 1978/79:1271 och 1978/79:1838 i den mån motionerna innefattar begäran om höjning av anslaget.

I motionen 1978/79:600 föreslås (yrkandet 12) att riksdagen under ett nytt anslag benämnt Bidrag till socialt arbete och information i arbetslivet skall anvisa 6 500 000 kr. Från det nya anslaget skulle utbetalas bidrag till de olika fackliga organisationerna för kamratstödjande insatser på arbetsplatserna i syfte att motverka uppkomsten av främst alkoholproblem.

Utskottet kan instämma i att det är angeläget att stärka alkoholproblematikernas delaktighet i gemenskapen och att öka arbetskamraternas förståelse för missbrukarnas problem. Härigenom kan alkoholproblem motverkas på ett tidigt stadium och mera omfattande vårdåtgärder behöver kanske inte tillgripas. Utskottet vill emellertid erinra om att det åvilar socialstyrelsens nämnd för alkoholfrågor bl. a. att noga följa utvecklingen på arbetslivets område (se prop. 1976/77:108 s. 31). Nämnden kan också ta initiativ till åtgärder med alkoholpolitisk anknytning. Det är därför en sak för nämnden att överväga och vid behov initiera ett eventuellt nytt ekonomiskt stöd. Utskottet är således inte berett att ta ställning för ett särskilt bidrag till de fackliga organisationerna på sätt som föreslagits i motionen. Utskottet avstyrker således motionen 1978/79:600 även i denna del (yrkandet 12).

Utvecklingsarbete m. m.

I propositionen 1977/78:105 om åtgärder mot narkotikamissbruk föreslogs att en särskild utbildning för personal vid behandlingshem snarast skulle anordnas (prop. s. 43). Till en början skulle utbildningen ske inom arbetsmarknadsutbildningens ram. Huvudmännen förväntades inte ha möjlighet att redan under 1978 frigöra ekonomiska resurser för att avlöna personalen under utbildningstiden. Det föreslogs därför att bidrag skulle utgå till huvudmännen med 75 % av lönen till kursdeltagarna. Föredragande statsrådet underströk att denna form för att tillgodose ett angeläget utbildningsbehov var av tillfällig natur. Bidraget skulle därför enligt förslaget bara utgå för kurser som anordnades under 1978. Utbildningen borde därefter meddelas i reguljära utbildningsformer. Riksdagen ändrade på förslag av utskottet den i propositionen föreslagna tidsfristen för bidraget till att avse kurser under hela budgetåret 1978/79.

I motionen 1978/79:1843 (yrkandet 2) av Ulla Tillander (c) och Maj Pehrsson (c) föreslås att utbildningen av personal för missbruksvården inom arbetsmarknadsutbildningens ram skall få pågå intill utgången av budgetåret 1979/80 inom en ram av 2 milj. kr. Motionärerna anför bl. a. att utbyggnaden av behandlingshemmen fördröjts och att det förtfarande är svårt att rekrytera personal till missbruksvården. Utbildningen bör dessutom vidgas till att avse personal inte bara för narkomanvården utan även för nykterhetsvården.

Regeringen uppdrog i juni 1978 åt arbetsmarknadsstyrelsen att under 1978/79 anordna en utbildning av angivet slag med sammanlagt 110 platser. Utbildningen är upplagd som en 12 veckors kurs med 12–15 deltagare per kurs. Det tog tid att komma i gång med utbildningen och det visade sig så småningom omöjligt att hinna med att avsluta alla kurser före budgetårets slut. Arbetsmarknadsstyrelsen har därför begärt att få utnyttja återstoden av de 110 utbildningsplatserna intill utgången av kalenderåret 1979, vilket bifallits av regeringen.

Denna särskilda form av utbildning, som principiellt är av annat slag än den egentliga arbetsmarknadsutbildningen, har sålunda från början varit avsedd att bli helt tillfällig. Meningen är att huvudmännen själva efter en övergångstid skall ta över utbildningen. Det torde då främst bli fråga om vissa större kommuner. Hur utbildningen därvid skall utformas är ännu ovisst, eftersom utvärdering först måste göras av den utbildning som genomförts av arbetsmarknadsstyrelsen.

Enligt utskottets mening är det uppenbart att ett övergångsvis anordnat utbildningsstöd av det speciella slag som här kommit till användning bara bör kunna komma i fråga för att lösa tillfälliga problem. Man bör undvika att förlänga dylika provisoriska arrangemang. Huvudmännen har, särskilt efter regeringens beslut om förlängning av tiden inom vilken utbildningsplatserna får utnyttjas, fått tid att förbereda anordnande av utbildning i annan form och att frigöra ekonomiska resurser härför. Utskottet anser sig därför inte kunna tillstyrka ytterligare förlängning av den här aktuella utbildningen som enligt det ovan sagda är förenad med ett särskilt lönebidrag till huvudmännen. Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motionen 1978/79:1843 yrkandet 2.

I motionen 1978/79:600 av Olof Palme m. fl. (s) anförs vissa synpunkter på försöks- och utvecklingsarbetet inom missbruksvården (yrkandet 4). Motionärerna erinrar om att den nuvarande nykterhetsvården i hög grad är inriktad på de socialt utslagna missbrukarna och att den innehåller mycket av kontrollerande och repressiva inslag. Man pekar på olika försöksverksamheter m. m. som skulle kunna innebära alternativ till den nuvarande vården. Sådana alternativ behöver enligt motionen inte bli dyrare. Motionärerna anser att staten genom sin bidragsgivning bör stödja den utveckling som är på gång. Det nuvarande bidragssystemet har en konstruktion som befäster en förlegad behandlingssyn. I avvaktan på en förändring av statsbidragssys-

temet bör staten enligt motionärerna genom ökade bidrag till försöks- och utvecklingsarbete stödja utvecklingen mot en mer öppen vård med aktiva behandlingsinsatser. En satsning på försöksverksamhet som rör samverkan och samordning inom vårdorganisationen är synnerligen angelägen. Försöksverksamheter bör vidare initieras i syfte att få fram alternativa behandlingsmodeller och att utveckla behandlingsmetodiken.

I samma motion (yrkandet 8) har föreslagits vissa anslagshöjningar, bl. a. för ökat stöd till försöksverksamheter i enlighet med vad här sagts. Utskottet har behandlat denna fråga i ett föregående avsnitt (s. 14–15) och hänvisar till vad som anförts i nämnda sammanhang. Utskottet har i övrigt inga principiella invändningar mot motionärernas syn på försöks- och utvecklingsarbetet. Enligt utskottets mening överensstämmer denna syn väl med utvecklingen på det sociala området under senare år. Inte minst i socialutredningens förslag, vilket inom kort skall läggas till grund för en proposition om ny sociallagstiftning, kommer liknande synpunkter till uttryck. Utskottet anser därför att något uttalande från riksdagens sida inte är påkallat. Utskottet avstyrker således motionen 1978/79:600 yrkandet 4.

Den pågående försöksverksamheten med tillnyktringsenheter berörs i samma motion (yrkandet 5). Motionärerna anför bl. a. att utvärderingen av försöksverksamheten inte bör påbörjas så sent som hösten 1980, vilket angivits i propositionen (s. 172). Det är angeläget att utvärderingen påskyndas, bl. a. så att ansvarsfördelningen mellan kommun och landsting kan läggas fast. I det sammanhanget bör enligt motionärerna också behandlas enklare modeller för akut omhändertagande av berusade personer.

Försöksverksamhet med tillnyktringsenheter pågår i Landskrona och Karlstad och har nyligen påbörjats i Göteborg och Gävle. Ytterligare försök beräknas börja i Skövde och i Stockholmsområdet under våren 1979. Försöksverksamheterna följs fortlöpande av socialdepartementet, som erhåller utvärderingsrapporter från de olika projekten. Man avser att senare göra en slutsammanställning av utvärderingsrapporterna. Utskottet anser för sin del att det skulle vara av värde om man redan medan försöken pågår gjorde en sammanställning av de resultat som kommit fram. Något initiativ från riksdagens sida i detta avseende torde dock inte vara erforderligt.

Beträffande enklare modeller för omhändertagande kan framhållas att de olika försöksverksamheterna är sinsemellan olika. Tillnyktringsenheterna i Karlstad och Gävle har inte sådana omfattande resurser för omhändertagande som i t. ex. Landskrona. På de förstnämnda orterna är det sålunda en sjuksköterska som har det medicinska ansvaret och som avgör om en omhändertagen behöver omedelbar medicinsk vård. Det har hittills bara förekommit i mycket få fall att en omhändertagen behövt skickas vidare till sjukvården. Enligt utskottets mening är motionärernas önskemål om försök med enklare former av omhändertagande tillgodosedda genom verksamheten vid tillnyktringsenheterna i Karlstad och Gävle. Under hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motionen 1978/79:600 yrkandet 5.

Även missbruksforskningen tas upp i motionen 1978/79:600 (yrkandet 6). Motionärerna anför bl. a. att missbruksforskningen länge haft en medicinsk och fysiologisk inriktning och att det nu är angeläget att stödja samhällsvetenskaplig forskning som kan belysa och analysera sambandet mellan sociala förhållanden och missbruk. Det finns också ett stort behov av utvärdering av socialpolitiska och arbetsmarknadspolitiska reformer. Man måste enligt motionärerna skapa organisatoriska former som beaktar sambandet mellan socialpolitiken och arbetslivet. I samband med att man tar upp de organisatoriska formerna för forsknings- och utvecklingsarbetet bör man också beakta de nuvarande bristerna när det gäller att återföra forskningsresultaten till beslutsfattare, vårdhuvudmän och vårdarbetare.

Utskottet, som tidigare framhållit vikten av bl. a. att forskningsresultaten återförs till de inom vårdarbetet verksamma (se SoU 1977/78:36 s. 17–18), kan även i övrigt instämma i många av motionärernas synpunkter i dessa frågor. Samtidigt vill emellertid utskottet erinra om att missbruksforskningen på senare år utvecklats i riktning mot en större förståelse för de samhällsvetenskapliga aspekterna, vilka fått allt större utrymme i forskningsarbetet.

Den till socialdepartementet knutna delegationen för social forskning svarar för bedömning och samordning av pågående och planerade projekt avseende forsknings- och utvecklingsarbete och kan också initiera forskningsprojekt av betydelse för socialpolitiken. Genom delegationen finansieras ett stort antal forsknings- och utvecklingsprojekt, bl. a. inom nykterhets- och narkomanvård. Bidrag utgår bl. a. för prövning och utvärdering av nya metoder inom det sociala området liksom för undersökningar som tar sikte på sociala insatser på ett visst område, såväl när det gäller mål och metoder som när det gäller organisation och resursanvändning. På grund av bristen på tradition och bristen på forskare inom det sociala området har det dock visat sig att de projektplaner som tagits fram inte sällan varit bristfälligt genomarbetade och haft en ur forskningssynpunkt relativt låg kvalitet. Delegationen har därför beslutat att i sådana fall i större utsträckning bevilja planeringsanslag så att goda initiativ kan genomarbetas innan man tar slutlig ställning till frågan om anslag.

Institutet för social forskning (SOFI) inrättades 1972. Det har en professur i socialpolitik, en i arbetsmarknadspolitik samt en biträdande professur med inriktning på välfärds- och levnadsnivåforskning. Institutets insatser under de gångna åren har i stor utsträckning rört arbetsmarknadsfrågor. Sedan forskningen på arbetslivets område byggts ut har förutsättningarna för institutets verksamhet delvis förändrats. Den 1978 tillsatta forskningssamverkanskommittén (U 1978:01) skall bl. a. se över samverkansformerna mellan institutet och andra organ som bedriver eller finansierar social forskning samt forskningsverksamheten inom högskolan. Utredningen har nyligen avgivit delbetänkandet Ett institut för social- och arbetsmarknadspolitisk forskning (Ds U 1979:4), vari bl. a. föreslås att SOFI behålls som ett fristående forskningsinstitut och att den fasta forskningsorganisationen vid

institutet byggs ut. I betänkandet betonas värdet av att socialpolitisk och arbetsmarknadspolitisk forskning på detta sätt hålls samman inom en institution.

Riksdagen fattade förra våren beslut om inrättande av tre nya professurer i alkoholforskning. Två professurer placeras vid samhällsvetenskaplig fakultet, nämligen professuren i sociologisk alkoholforskning och professuren i vårdforskning med särskild inriktning på alkoholmissbruk. Den tredje professuren placeras vid Karolinska institutet. Den avser psykologi med särskild inriktning på alkohol- och drogmissbruk. Det kan tilläggas att utbildningsutskottet vid sin behandling av frågan om professurerna särskilt underströk vikten av att ett studium av hur förhållandena i arbetslivet påverkar alkoholbruket ingår i ämnesområdet för professuren i sociologisk alkoholforskning (UbU 1977/78:29 s. 4).

Med hänsyn till den utveckling som redan inletts inom forskningsområden med anknytning till missbruksproblemen anser utskottet något riksdagens uttalande i frågan inte vara erforderligt. Utskottet avstyrker således motionen 1978/79:600 yrkandet 6.

I samma motion (yrkandet 9) tas upp en närliggande fråga. Det föreslås en höjning av anslaget J 6 Utbildning och samverkan inom nykterhetsvården med sammanlagt 2 milj. kr. avseende bl. a. utvärdering och spridning av resultat från försöksverksamheter och forskning. Motionärerna anför att de olika försöksverksamheterna ger viktiga erfarenheter för utvecklingsarbetet inom missbruksvården. Brister finns dock när det gäller att återföra erfarenheterna till vårdhuvudmännen och till vårdarbetare av olika kategorier. För att uppnå detta krävs att verksamheterna dokumenteras och utvärderas och vidare att utvärderingsresultaten ges erforderlig spridning. Motionärerna vill ställa det angivna beloppet, 2 milj. kr., till socialstyrelsens förfogande för sådan verksamhet.

Utskottet vill erinra om att många av de projekt som finansieras genom delegationen för social forskning initieras och administreras av socialstyrelsen. Styrelsen, som själv saknar medel för forsknings- och utvecklingsarbete, söker således medel till projekt hos delegationen. Vissa av socialstyrelsens projekt har karaktären av redovisning av försöksverksamhet eller utvärdering av sådan. Slutrapporterna kan i en del fall ses som redovisningar till avnämarna av olika alternativ för socialt arbete. Det är också fråga om att redovisa socialstyrelsens policy i vissa frågor.

Frågorna om samordning, dokumentation och information studeras också inom ramen för den pågående översynen av socialstyrelsens organisation och uppgifter.

Utskottet kan visserligen ansluta sig till motionärernas uppfattning att dokumentation och utvärdering är av grundläggande betydelse för att resultaten av försöksverksamheter m. m. skall kunna utnyttjas på tillfredsställande sätt i det praktiska sociala arbetet. Man bör emellertid kunna förutsätta att dessa frågor får stort utrymme vid de fortsatta övervägandena

om socialstyrelsens verksamhet i framtiden. Resultatet härav bör avvaktas. En allmän anslagshöjning för dokumentation och utvärdering är utskottet inte berett att tillstyrka. Utskottet avstyrker således motionen 1978/79:600 yrkandet 9.

Utskottet har ingen erinran mot medelsberäkningen i propositionen såvitt avser anslagen J 6 Utbildning och samverkan inom nykterhetsvården och J 9 Uppdragsforskning i alkoholfrågan.

Utskottet hemställer

1. beträffande kartläggning av alkoholbrukets samhällsekonomiska konsekvenser att riksdagen avslår motionen 1978/79:1258,
2. beträffande alkoholkonsumtionens utveckling att riksdagen avslår motionen 1978/79:1829,
3. beträffande utredning om langning att riksdagen avslår motionen 1978/79:711,
4. beträffande åtgärder till skydd för barn och ungdom att riksdagen avslår motionen 1978/79:1820,
5. beträffande ett flerårsprogram för åtgärder mot missbruk att riksdagen avslår motionen 1978/79:600 yrkandet 1,
6. beträffande riktlinjer för information i missbruksfrågorna att riksdagen avslår motionen 1978/79:600 yrkandet 2,
7. beträffande skolans verksamhet på missbruksområdet att riksdagen avslår motionen 1978/79:600 yrkandet 3,
8. att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motionerna 1978/79:600 yrkandet 11 och 1978/79:1274 till *Upplysning och information på alkoholområdet* för budgetåret 1979/80 anvisar ett reservationsanslag av 9 350 000 kr.,
9. att riksdagen med anledning av propositionen och med avslag på motionen 1978/79:600 yrkandet 8 till *Bidrag till kommunala nykterhetsnämnder m. m.* för budgetåret 1979/80 anvisar ett förslagsanslag av 205 300 000 kr.,
10. att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:600 yrkandet 7 samt med anledning av motionen 1978/79:1819 och propositionen till *Bidrag till anordnande av vårdanstalter och inackorderingshem m. m.* för budgetåret 1979/80 anvisar ett reservationsanslag av 3 760 000 kr.,
11. att riksdagen godkänner de i propositionen förordade ändringarna i grunderna för bidrag till driftkostnader vid vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m.,
12. att riksdagen till *Bidrag till driften av vårdanstalter och inackorderingshem m. m.* för budgetåret 1979/80 anvisar ett förslagsanslag av 212 900 000 kr.,
13. att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på

motionerna 1978/79:600 yrkandet 10, 1978/79:1271 och 1978/79:1838 till *Bidrag till organisationer m. m.* för budgetåret 1979/80 anvisar ett anslag av 10 450 000 kr.,

14. beträffande medelsanvisning till Bidrag till socialt arbete och information i arbetslivet att riksdagen avslår motionen 1978/79:600 yrkandet 12,
15. beträffande försöks- och utvecklingsarbete inom missbruksområdet att riksdagen avslår motionen 1978/79:600 yrkandet 4,
16. beträffande försöksverksamheten med tillnyktringsenheter att riksdagen avslår motionen 1978/79:600 yrkandet 5,
17. beträffande missbruksforskningen att riksdagen avslår motionen 1978/79:600 yrkandet 6,
18. beträffande vårdprogramunderlag att riksdagen avslår motionen 1978/79:1843 yrkandet 1,
19. beträffande utbildning av personal för missbruksvården att riksdagen avslår motionen 1978/79:1843 yrkandet 2,
20. beträffande integrering av institutionsvården att riksdagen avslår motionen 1978/79:1843 yrkandet 3,
21. att riksdagen till *Statens vårdanstalter för alkoholmissbrukare: Driftkostnader* för budgetåret 1979/80 anvisar ett förslagsanslag av 43 919 000 kr.,
22. att riksdagen till *Statens vårdanstalter för alkoholmissbrukare: Utrustning m. m.* för budgetåret 1979/80 anvisar ett reservationsanslag av 1 000 kr.,
23. att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motionen 1978/79:600 yrkandet 9 till *Utbildning och samverkan inom nykterhetsvården* för budgetåret 1979/80 anvisar ett reservationsanslag av 1 050 000 kr.,
24. att riksdagen till *Uppdragsforskning i alkoholfrågan* för budgetåret 1979/80 anvisar ett reservationsanslag av 260 000 kr.

Stockholm den 20 mars 1979

På socialutskottets vägnar
KERSTI SWARTZ

Närvarande: Kersti Swartz (fp), Evert Svensson (s), Karin Andersson (c), Anna-Greta Skantz (s), John Johnsson (s), Bengt Bengtsson (c), Karl Leuchovius (m), Kjell Nilsson (s), Britt Wigenfeldt (c), Sven-Gösta Signell (s), Per Gahrton (fp), Stig Alftin (s), Rune Gustavsson (c) och Ingegerd Troedsson (m).

Reservationer

Vid **2. Nykterhetsvård m. m.** har elva reservationer avgivits.

Reservationerna 1–3 och *6–11* (vid mom. 5–9, 13–17 och 23 i hemställan) har avgivits av de *socialdemokratiska ledamöter* som deltagit i ärendets avgörande, nämligen Evert Svensson, Anna-Greta Skantz, John Johnsson, Kjell Nilsson, Sven-Gösta Signell och Stig Alftin.

Reservationen 4 (vid mom. 10 i hemställan) har avgivits av de *ledamöter från centerpartiet och moderata samlingspartiet* som deltagit i ärendets avgörande, nämligen Karin Andersson (c), Bengt Bengtsson (c), Karl Leuchovius (m), Britt Wigenfeldt (c), Rune Gustavsson (c), och Ingegerd Troedsson (m).

Reservationen 5 (vid mom. 10 i hemställan) har avgivits av de *ledamöter från folkpartiet* som deltagit i ärendets avgörande, nämligen Kersti Swartz och Per Gahrton.

1. Beträffande ett flerårsprogram för åtgärder mot missbruk (mom. 5 i hemställan) anser de socialdemokratiska reservanterna

dels att det avsnitt i utskottets betänkande som börjar på s. 7 med "Enighet råder" och slutar på s. 8 med "yrkandet 1" bort ha följande lydelse:

Enighet råder sålunda om de långsiktiga målen för kampen mot missbruk av alkohol och narkotika. Det är därför högst anmärkningsvärt att regeringen varken i fjolårets eller i årets budgetproposition lagt fram något alkoholpolitiskt program i enlighet med de av riksdagen uppställda målen och än mindre vidtagit de åtgärder som föreslogs av socialdemokraterna i motionen 1976/77:1519.

Mot denna bakgrund läggs i motionen 1978/79:600 av Olof Palme m. fl. (s) fram förslag om ett flerårsprogram för att angripa missbruksproblemen. Folkrörelsernas insatser ges en framskjuten plats. Programmets tyngdpunkt läggs på insatser i ungdomsgrupper. Det innebär en kraftig satsning inom arbetslivet och på åtgärder för att förbättra de alkoholskadades situation. I motionen föreslås också insatser för en bättre vård, bl. a. genom försök med nya vård- och behandlingsmetoder och samverkansförsök.

Förslaget innebär att man under en treårsperiod satsar 100 milj. kr. på åtgärder med angiven inriktning, varav 32 milj. kr. bör anslås nästa budgetår utöver vad regeringen föreslagit.

Utskottet kan helt ansluta sig till programmet, vars främsta syfte är att skapa en fördjupad kunskap och medvetenhet och ett ökat engagemang hos den enskilde, organisationer och myndigheter för att ta upp kampen mot den alltför höga alkoholkonsumtionen och mot alkoholmissbruket och andra former av missbruk och orsakerna härtill.

Förslaget omfattar följande punkter:

1. Alkohol- och narkotikafrågorna ges en mer framskjuten plats i skolans

verksamhet. Skolöverstyrelsen ges i uppdrag att utarbeta ett program för detta.

2. Kraftfull satsning på information och debatt om missbruksproblemen och aktiviteter hos ungdomsorganisationerna och andra folkrörelser.

3. De fackliga organisationerna ges resurser för stöd till socialt arbete och information (kamratstödjande insatser).

4. Stöd till alkoholfri, icke-kommersiell nöjesverksamhet.

5. Stöd till upprättande och genomförande av kommunala handlingsprogram för förbättring av särskilt utsatta ungdomsmiljöer.

6. Förstärkta rehabiliteringsinsatser för alkoholskadade m. fl. genom satsning på folkrörelseanknuten verksamhet.

7. Försök med nya vård- och behandlingsmetoder inom öppenvården och vid inackorderingshem för alkoholmissbrukare.

8. Stöd till särskilda projekt för samverkan mellan den sociala vården och landstingens vårdområden.

9. Utvärdering och dokumentation samt utbildningsverksamhet.

10. Utökning med 100 platser i inackorderingshem för alkoholmissbrukare.

Dessa insatser bör enligt utskottet – tillsammans med de förslag som redovisats i motionens avsnitt om förebyggande insatser – ute i kommunerna kunna infogas i lokala handlingsprogram. Det är ju kommunerna som har ansvaret för den fysiska planeringen, för bostadsförsörjningen, skolan, barnomsorgen, fritidsverksamheten, kulturella aktiviteter och annan verksamhet av betydelse för den sociala samvaron och gemenskapen. Sådana handlingsprogram, liksom behandlingsprogram för enskilda individer, bör täcka hela skalan från förebyggande insatser till rehabilitering. De skall utgöra underlag för samordning mellan olika kommunala förvaltningar samt mellan kommunerna, folkrörelserna och statliga organ.

dels att utskottets hemställan under mom. 5 bort ha följande lydelse:

> 5. beträffande ett flerårsprogram för åtgärder mot missbruk att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:600 yrkandet 1 beslutar godkänna de riktlinjer för en treårig verksamhet på missbruksområdet som föreslagits i motionen,

2. Beträffande riktlinjer för information i missbruksfrågorna, skolans verksamhet på missbruksområdet och medelsanvisning till Upplysning och information på alkoholområdet (mom. 6, 7 och 8 i hemställan) anser de socialdemokratiska reservanterna

dels att det avsnitt i utskottets betänkande som börjar på s. 10 med "Vad motionärerna" och slutar på s. 11 med "(yrkandena 2, 3 och 11)" bort ha följande lydelse:

Enligt motionen 1978/79:600 bör detta beslut tolkas så att upplysningsar-

betet skall sätta in alkohol- och narkotikaproblemen i en social verklighet och därigenom öka medvetenheten om arten och svårighetsgraden hos problemen. Upplysningen bör vara problemorienterad och knyta an till de olika värderingar som gör sig gällande i samhället. Utskottet instämmer i denna tolkning.

Kontroversiella frågor blir inte något som bör undvikas, utan de blir viktiga, dynamiska element för att väcka intresse och engagemang hos människorna för de mänskliga och sociala problem som kommer till uttryck i alkoholmissbruk. På så sätt kan upplysningen formas som ett led i en *demokratisk* process, som ytterst syftar till att göra alla medborgare delaktiga i uppgiften att komma till rätta med alkoholproblemen. En sådan upplysning kan väl förankras hos och förverkligas i folkrörelserna. Det är därför folkrörelserna bör stimuleras att medverka.

Samhällets stöd till information om missbruksfrågor till olika opinionsbildande organisationer är betydande och har ökat på senare år, bl. a. genom tillkomsten av en särskild nämnd för alkoholfrågor hos socialstyrelsen. Nämnden, som har bred folkrörelseförankring, har för sitt första verksamhetsår beslutat att koncentrera sina insatser på arbetslivets område när det gäller informationskampanjer. Ansökningar om stöd för sådan informationsverksamhet har också inkommit för ca 30 milj. kr., medan endast 5 milj. varit tillgängliga för fördelning under budgetåret 1978/79. För att kunna utvidga sin verksamhet har nämnden därför begärt 10 milj. kr. för budgetåret 1979/80, varav 5 milj. kr. för information på arbetslivets område (se reservationen 7). Regeringen har i sitt budgetförslag tyvärr stannat vid att föreslå i det närmaste oförändrat anslag.

Organisationernas allmänna verksamhet och den gemenskap de kan erbjuda har stor betydelse för att den information de förmedlar skall ge resultat.

Enligt utskottets mening bör vi nu bygga vidare på de gjorda erfarenheterna, kraftigt öka stödet till folkrörelsernas arbete och stödja en socialt inriktad information, som syftar till att skapa ett engagemang mot missbruk och alkoholskador.

För nästa budgetår bör för ändamålet anvisas 4 milj. kr. under anslaget J 8. *Upplysning och information på alkoholområdet.* Medlen bör fördelas av socialstyrelsens nämnd för alkoholfrågor.

I motionen 1978/79:600 krävs att missbruksfrågorna skall ges en mer framskjuten plats i skolans verksamhet. Utskottet instämmer i detta krav. Skolans roll och ansvar har vidgats. Vid sidan av de traditionella uppgifterna har ökade insatser för barnens sociala utveckling kommit att prägla skolans arbete. Undervisningen i missbruksfrågorna måste utformas så att problemen i samband med missbruk av alkohol och narkotika framstår klart för eleverna.

Det är viktigt att informationen kan intressera och engagera skolungdomarna. Nya former för information bör utvecklas, där eleverna själva

medverkar i uppläggningen. Syftet måste vara att genom ökade kunskaper om missbruksproblemen och vikten av helnykterhet, t. ex. i trafiken och i arbetslivet, skapa en motvikt till den kommersiellt styrda positiva bilden av olika beroendeframkallande medel.

Utskottet anser att skolöverstyrelsen skall ges i uppdrag att utarbeta ett program för insatser inom lärarutbildning och fortbildning. Programmet skall grundas på de riktlinjer för information som förordats i det föregående.

Utskottet återkommer till frågan om medelsanvisning för insatser inom skolans område (se reservationen 3).

Utskottet tillstyrker i enlighet med det anförda motionen 1978/79:600 i här aktuella delar (yrkandena 2, 3 och 11).

Som närmare berörs i det följande har utskottet inte något att erinra mot den av regeringen föreslagna allmänna uppräkningen av anslaget till 9 350 000 kr.

dels att utskottets hemställan under mom. 6, 7 och 8 bort ha följande lydelse:

6. att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:600 yrkandet 2 beslutar godkänna de riktlinjer för information i missbruksfrågorna som föreslagits i motionen,
7. att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:600 yrkandet 3 ger regeringen till känna vad utskottet anfört om skolans verksamhet på missbruksområdet,
8. att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:600 yrkandet 11, med anledning av regeringens förslag samt med avslag på motionen 1978/79:1274 till *Upplysning och information på alkoholområdet* för budgetåret 1979/80 anvisar ett reservationsanslag av 13 350 000 kr.,

3. Beträffande medelsanvisning till Bidrag till kommunala nykterhetsnämnder m. m., såvitt avser försöks- och utvecklingsarbete (mom. 9 i hemställan), anser de socialdemokratiska reservanterna

dels att det avsnitt i utskottets betänkande som börjar på s. 14 med "De i" och slutar på s. 15 med "yrkandet 8" bort ha följande lydelse:

De i motionerna förordade insatserna inom skolans område har berörts av utskottet i samband med de allmänna informationsfrågorna (se reservationen 2). För insatserna bör anvisas 500 000 kr. under budgetåret 1979/80 från anslaget J 5 *Bidrag till kommunala nykterhetsnämnder m. m.*

I propositionen (s. 186) – – – (= utskottet) – – – s. k. ANT-kontaktpersonerna.

Samtidigt med informationsinsatserna måste bedrivas ett aktivt socialt arbete för att stärka de alkoholskadades sociala och kulturella ställning. Informationsinsatserna bör därför i första hand samordnas med aktiviteter i främst rehabiliterande syfte. De olika slag av försöksverksamheter som

motionärerna önskar stödja genom ökade bidrag från angivna anslag berör för missbruksvården viktiga frågor. Sådan försöksverksamhet kan ge väsentliga erfarenheter för det fortsatta utvecklingsarbetet inom främst socialvården och utskottet ser det som värdefullt att sådana försök kommer till stånd.

Ett försöksområde avser kommunala handlingsprogram för insatser i utsatta ungdomsmiljöer.

En allmän erfarenhet är att ungdomsproblemen med alkohol, narkotika m. m. ofta är koncentrerade till vissa delar av en kommun. Den sociala och kulturella miljön i dessa områden kan vara otillfredsställande när det gäller meningsfulla fritidssysselsättningar, förutsättningar för naturlig kontakt och gemenskap mellan människor osv.

Det är angeläget att pröva en försöksverksamhet för vilken kommunerna har huvudansvaret och där man med stöd av statliga resurser upprättar och genomför kommunala handlingsprogram för att komma till rätta med problemen. Sådana åtgärder bör integreras i kommunernas normala verksamhet, framför allt på social-, fritids-, kultur-, utbildnings- och bostadssektorerna, och omfatta ett brett register av insatser. Arbetet bör ske i samverkan med ungdomsorganisationer och andra folkrörelser. Det är också viktigt att föräldrarna tar ett ökat ansvar för sina barns fritid. Både socialvården och föreningarna bör i sitt arbete försöka hjälpa föräldrarna att ta ett större ansvar för sina barn och ungdomar.

Socialstyrelsen bör från anslaget J 5. *Bidrag till kommunala nykterhetsnämnder m. m.* få disponera 4 milj. kr. för denna verksamhet.

Utskottet tillstyrker också den föreslagna försöksverksamheten med nya vård- och behandlingsmetoder vid inackorderingshem för alkoholmissbrukare.

Inom den sociala institutionsvården för missbrukare är det väsentligt att man kan erbjuda mer differentierade insatser än hittills. Det finns behov av såväl intensivt problembearbetande institutioner som institutioner där behandlingen är mindre kravfylld. Det behövs också små hemliknande institutioner som kan ge kvalificerade stödinsatser och en mer stadigvarande livsmiljö främst åt de äldre, socialt hårt utslagna missbrukarna. Som ett led i denna utveckling mot en differentierad institutionsvård är det viktigt att vissa av inackorderingshemmen för alkoholmissbrukare kan ges en mer uttalad behandlingsinriktning.

För att möjliggöra försök med sådana mer behandlingsinriktade insatser vid inackorderingshemmen bör 2 milj. kr. anvisas under anslaget J 5. *Bidrag till kommunala nykterhetsnämnder m. m.*

Utskottet tillstyrker också de föreslagna försöken med särskilda projekt för samverkan mellan den sociala vården och landstingens vårdområden.

Det är nödvändigt med ett vidgat samarbete mellan kommuner och landsting inom nykterhetsvården. Beröringspunkter mellan den kommunala nykterhetsvården och landstingens sjukvårdande verksamhet finns på olika plan. Av sjukvårdshuvudmannen administrerad allmän somatisk eller

psykiatrisk vård har i växande omfattning att göra med sjukdomstillstånd där alkoholmissbruk på ett eller annat sätt ingår i bilden. Många gånger omintetgörs rehabiliterande insatser av bristen på akut sjukvård för alkoholmissbrukare.

Mot den här bakgrunden bör beviljas 2 milj. kr. till försök med samverkansprojekt mellan den sociala vården och landstingens vårdområden, dvs. i första hand akut kroppssjukvård och psykiatrisk vård.

dels att utskottets hemställan under mom. 9 bort ha följande lydelse:

9. att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:600 yrkandet 8 och med anledning av regeringens förslag till *Bidrag till kommunala nykterhetsnämnder m. m.* för budgetåret 1979/80 anvisar ett förslagsanslag av 213 800 000 kr.,

4. Beträffande medelsanvisningen till Bidrag till anordnande av vårdanstalter och inackorderingshem m. m. (mom. 10 i hemställan) anser reservanterna från centerpartiet och moderata samlingspartiet

dels att det avsnitt i utskottets betänkande som börjar på s. 15 med "Utvecklingen inom" och slutar på s. 16 med "inackorderingshem m. m." bort ha följande lydelse:

Som framhålls i motionen 1978/79:1819 har de senaste årens försök i några kommuner med tillnyktringskliniker för berusade personer genomgående visat på stora svårigheter då det gäller att få in missbrukarna i en fungerande vårdkedja för effektiv rehabilitering. I viss utsträckning beror svårigheterna på att det finns alltför få platser på inackorderingshem för alkoholmissbrukare. Utskottet anser mot denna bakgrund att riksdagen under anslaget bör anvisa medel som gör det möjligt att anordna ett större antal sådana platser än vad regeringen föreslagit. Utskottet anser att det är realistiskt att räkna med att i vart fall 60 nya platser i inackorderingshem för alkoholmissbrukare kan tillkomma under nästa budgetår. Medel bör därför anvisas för 40 platser utöver det antal om 20 som regeringen föreslagit. Med utgångspunkt häri och i att bidraget per plats för alkoholmissbrukare är 22 000 kr. bör anslaget räknas upp med 880 000 kr. Utskottet tillstyrker således motionen 1978/79:1819. Härigenom tillgodoses i viss utsträckning även motionen 1978/79:600 yrkandet 7.

dels att utskottets hemställan under mom. 10 bort ha följande lydelse:

10. att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:1819 samt med anledning av propositionen och motionen 1978/79:600 yrkandet 7 till *Bidrag till anordnande av vårdanstalter och inackorderingshem m. m.* för budgetåret 1979/80 anvisar ett reservationsanslag av 2 640 000 kr.,

5. Beträffande medelsanvisningen till Bidrag till anordnande av vårdanstalter

och inackorderingshem m. m. (mom. 10 i hemställan) anser reservanterna från folkpartiet

dels att det avsnitt i utskottets betänkande som börjar på s. 15 med "Utvecklingen inom" och slutar på s. 16 med "inackorderingshem m. m." bort ha följande lydelse:

Det finns behov av en utbyggnad av antalet platser i inackorderingshem för alkoholmissbrukare. Regeringen har föreslagit att medel anvisas för ytterligare 20 platser. Med beaktande av den restriktiva budgetprövning som riksdagen nyligen uttalat sig för anser sig utskottet inte i förevarande sammanhang kunna förorda en medelsanvisning som ger utrymme för att bevilja anordningsbidrag för ett högre antal platser. Utskottet tillstyrker således regeringens förslag och avstyrker yrkandena i motionen 1978/79:1819 och motionen 1978/79:600 (yrkandet 7).

dels att utskottets hemställan under mom. 10 bort ha följande lydelse:

10. att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motionerna 1978/79:600 yrkandet 7 och 1978/79:1819 till *Bidrag till anordnande av vårdanstalter och inackorderingshem m. m.* för budgetåret 1979/80 anvisar ett reservationsanslag av 1 760 000 kr.,

6. Beträffande medelsanvisningen till Bidrag till organisationer m. m. (mom. 13 i hemställan) anser de socialdemokratiska reservanterna

dels att det avsnitt i utskottets betänkande som börjar på s. 16 med "Utskottet har" och slutar på s. 17 med "av anslaget" bort ha följande lydelse:

Folkrörelsernas insatser bör ges en framskjuten plats och en kraftig resursförstärkning. Människors engagemang för sociala frågor bör i betydligt större utsträckning än hittills kunna få uttryck i ett på praktisk livserfarenhet grundat socialt arbete i anslutning till olika folkrörelser.

Utskottet har tidigare uttalat sitt stöd bl. a. för att man prövar olika vägar att ge ungdomen alkoholfria fritidsmiljöer (SoU 1977/78:25 s. 59). Visserligen har nämnden för alkoholfrågor under 1978 lämnat bidrag till ett flertal projekt avseende anordnande av fritidsverksamhet i alkoholfri miljö. Dessa insatser har dock enligt utskottets mening varit helt otillräckliga.

Vi måste ägna särskild uppmärksamhet åt ungdomens fritidsmiljöer och särskilt sådana som traditionellt präglas av alkoholbruk. Inom samlingslokalrörelsen (folketshusrörelsen, Våra Gårdar och Bygdegårdarnas riksförbund) har man utvecklat planer på att erbjuda i första hand ungdomsdans i en naturlig alkoholfri miljö. Ett konkret projekt för försök med nöjesverksamhet i lokaler utan alkoholutskänkning har utarbetats. Försöket, som föreslås omfatta tillsammans tolv orter, innefattar bl. a. danskurser, musikfora, artistframträdanden, ekonomiskt stöd till dansengagemang och miljöförbättringar.

För denna försöksverksamhet bör under anslaget J 7. *Bidrag till organisationer m. m.* anvisas 3 milj. kr.

Åtgärder för att rehabilitera alkoholskadade och andra människor med sociala problem måste ges hög prioritet. Det är uppenbart att om antalet s. k. återfall kunde nedbringas och fler alkoholskadade återta sin plats i arbets-, familje- och samhällslivet skulle det innebära en kraftfull minskning av alkoholskadorna och därtill de allvarligaste.

Den försöksverksamhet vi föreslår bör syfta till att stimulera och ekonomiskt stödja demokratiskt uppbyggt rehabiliteringsarbete, social kontaktverksamhet i organisationsregi m. m. utanför institutioner.

Bostadsmarknaden är segregerad, och en ny brist på lägenheter håller på att uppstå. Konkurrensen om smålägenheter ökar, och de socialt utslagnas situation på bostadsmarknaden har försämrats. I syfte att kunna skaffa fram lägenheter och i ett försök att komma till rätta med boendesegregationen bör bostadsförmedlingen ges anvisningsrätt för lediga lägenheter. Enligt utskottets mening är det dessutom angeläget med ett större antal försökslägenheter. Även mindre boendekollektiv med tillgång till vissa sociala insatser kan för många missbrukare vara en väl fungerande boendeform. Sådan verksamhet bör kunna stödjas med de statsbidrag utskottet här förordar.

De anhöriga och deras organisationer måste stödjas. Deras erfarenheter och vilja att delta bör tas till vara.

Särskild uppmärksamhet bör ägnas kvinnliga missbrukare, som ofta drabbas dubbelt genom att de också drivs in i prostitution. Bidrag bör kunna ges till uppsökande verksamhet för att nå dessa kvinnor.

Olika föreningar och klientorganisationer spelar en central roll för att stödja människor med missbruksproblem. De olika organisationerna svarar för ett fint kontaktarbete som i hög grad underlättar en återanpassning till samhällslivet. Organisationernas verksamhet blir för många en fast punkt i tillvaron och början till gemenskap utan missbruk. Insatserna kan vara att finna arbete, någonstans att bo, mänskliga kontakter. Sådan verksamhet bör ges ökat stöd genom här föreslagna bidrag. För ändamålet bör 4 milj. kr. anvisas under anslaget J 7. *Bidrag till organisationer m. m.*

Enligt socialstyrelsens rapport Vården av alkoholmissbrukare, problem och möjligheter är gapet mellan behov och resurser inom missbruksvården stort. Vården är i påfallande hög grad inriktad på de socialt utslagna missbrukarna och inrymmer mycket av kontrollerande och repressiva inslag. I den utsträckning missbrukare, som har kvar sin sociala förankring, erhåller vård för sina missbruksproblem sker det inom andra vårdsektorer. Dessa utmärks av en högre grad av sekretesskydd och färre kontrollinslag.

Mot den här bakgrunden har nykterhetsvårdslagen karakteriserats som en "klasslag", i praktiken riktad mot det urval missbrukare som från början haft det sämst ställt. En viktig del av kritiken mot den nuvarande vården av alkoholmissbrukare har länge tagit sin utgångspunkt i detta rättvise- eller jämlikhetsperspektiv.

I rapporten beskrivs olika försöksverksamheter och andra alternativa framkomstvägar. En kvalitetsmässigt förbättrad vård behöver inte alltid innebära en dyrare vård. Ett exempel bland många är en utbyggnad av samarbetet mellan olika vårdenheter. Ökat samarbete behöver inte kosta pengar utan kan tvärtom leda till kostnadsbesparingar, eftersom irrationellt resursutnyttjande och dubbelarbete kan undvikas. Satsningar på en mera ambitiös öppenvård kan också reducera efterfrågan på annan – och kanske mer dyrbar – vård. Exempelvis kan eget boende under stöd och tillsyn för grupper av utslagna alkoholmissbrukare minska deras missbruk liksom deras behov av både akut sjukvård och institutionsvård.

Regeringen har – i avvaktan på bl. a. ny sociallagstiftning och förändrat huvudmannaskap inom missbruksvården – inte varit beredd att satsa på försöks- och utvecklingsarbete inom missbruksområdet. Utskottet anser att staten aktivt genom sin bidragsgivning måste stödja den utveckling som är på gång. Statsbidragssystemet har f. n. en konstruktion och inriktning som befäster en förlegad behandlingssyn och som i hög grad försvårar en önskvärd metodutveckling och utbyggnad av nykterhetsvårdsinsatserna. I avvaktan på en förändring och förenkling av statsbidragssystemet bör staten genom bidrag till försöks- och utvecklingsarbete stödja utvecklingen mot en mer öppen nykterhetsvård med aktiva behandlingsinsatser.

Utskottet vill betona kommunernas yttersta ansvar för att den enskilde skall få det stöd och den hjälp han behöver. Mot denna bakgrund är en vidgad satsning på försöksverksamhet som rör samverkan och samordning inom vårdorganisationen synnerligen angelägen. Försöksverksamheten bör också initieras i syfte att få fram alternativa handlingsmodeller och att utveckla handlingsmetodiken inom traditionella vårdorgan. Vi föreslår att 2 milj. kr. avsätts för försök med nya vård- behandlingsmetoder inom öppenvården. Bidragen, som skulle kunna utgå till både kommuner och organisationer, bör tas från en särskild anslagspost under anslaget J 7 *Bidrag till organisationer m. m.*

Utskottet kan inte biträda *motionerna* 1978/79:1271 och 1978/79:1838 i den mån de innefattar en höjning av anslaget för vissa särskilda ändamål.

dels att utskottets hemställan under mom. 13 bort ha följande lydelse:

> 13. att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:600 yrkandet 10, med anledning av regeringens förslag samt med avslag på motionerna 1978/79:1271 och 1978/79:1838 till *Bidrag till organisationer m. m.* för budgetåret 1979/80 anvisar ett anslag av 19 450 000 kr.,

7. Beträffande medelsanvisning till Bidrag till socialt arbete och information i arbetslivet (mom. 14 i hemställan) anser de socialdemokratiska reservanterna

dels att det avsnitt i utskottets betänkande på s. 17 som börjar med "I motionen 1978/79:600" och slutar med "(yrkandet 12)" bort ha följande lydelse:

I motionen 1978/79:600 föreslås (yrkandet 12) att riksdagen under ett nytt anslag benämnt Bidrag till socialt arbete och information i arbetslivet skall anvisa 6 500 000 kr. för att stödja socialt arbete och information i arbetslivet.

I strävan att vidga åtgärderna mot i första hand alkoholskadorna men även andra följder av drogmissbruk bör insatser i arbetslivet tillmätas en central roll. Utskottet vill framhålla hur brister i arbetslivet kan leda till att den enskilde får alkoholproblem. Ofta framträder en människas problem med alkohol först på arbetsplatsen. De allra flesta har säkert erfarenhet av enskilda människors alkoholproblem just från arbetslivet.

Staten bör i fortsättningen ställa medel till förfogande på ett enkelt och smidigt sätt. Utskottet tillstyrker därför att de fackliga huvudorganisationerna erhåller ett stöd motsvarande 2 kr. per medlem för kamratstödjande insatser. Härför beräknas 4 milj. kr. till LO, 2,1 milj. kr. till TCO och 0,4 milj. kr. till SACO/SR, dvs. 6,5 milj. kr.

dels att utskottets hemställan under mom. 14 bort ha följande lydelse:

14. att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:600 yrkandet 12 till *Bidrag till socialt arbete och information i arbetslivet* för budgetåret 1979/80 under femte huvudtiteln anvisar ett förslagsanslag av 6 500 000 kr.,

8. Beträffande försöks- och utvecklingsarbete inom missbruksområdet (mom. 15 i hemställan) anser de socialdemokratiska reservanterna

dels att det avsnitt i utskottets betänkande på s. 19 som börjar på rad 10 med "Utskottet har" och slutar med "yrkandet 4" bort ha följande lydelse:

Med hänvisning härtill tillstyrker utskottet motionen 1978/79:600 yrkandet 4.

dels att utskottets hemställan under mom. 15 bort ha följande lydelse:

15. att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:600 yrkandet 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om försöks- och utvecklingsarbete inom missbruksområdet,

9. Beträffande försöksverksamheten med tillnyktringsenheter (mom. 16 i hemställan) anser de socialdemokratiska reservanterna

dels att det avsnitt i utskottets betänkande på s. 19 som börjar med "Den pågående" och slutar med "yrkandet 5" bort ha följande lydelse:

Den pågående försöksverksamheten med tillnyktringsenheter berörs i samma motion, 1978/79:600 (yrkandet 5). Motionärerna anför bl. a. att det är

mycket angeläget att få till stånd snabba kommunala och landstingskommunala insatser för den akuta missbruksvården. Därför kan man enligt motionärerna inte acceptera att utvärderingen av försöksverksamheten med tillnyktringsenheter påbörjas först hösten 1980, enligt vad som redovisas i budgetpropositionen. Utskottet finner det ytterst angeläget att utvärderingen påskyndas, så att klara regler för bl. a. ansvarsfördelningen mellan kommuner och landstingskommuner kan fastläggas. I det sammanhanget bör också behandlas enklare modeller för akut omhändertagande, t. ex. icke-medicinsk avgiftning av den typ som finns i Norge. Riksdagen bör hos regeringen begära ett förslag i frågan till hösten 1979. Under hänvisning till det anförda tillstyrker utskottet motionen 1978/79:600 yrkandet 5.

dels att utskottets hemställan under mom. 16 bort ha följande lydelse:

16. att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:600 yrkandet 5 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om försöksverksamheten med tillnyktringsenheter,

10. Beträffande missbruksforskningen (mom. 17 i hemställan) anser de socialdemokratiska reservanterna

dels att det avsnitt i utskottets betänkande som börjar på s. 20 med "Även missbruksforskningen" och slutar på s. 21 med "yrkandet 6" bort ha följande lydelse:

Även missbruksforskningen tas upp i motionen 1978/79:600 (yrkandet 6). Motionärerna anför bl. a. att missbruksforskningen länge helt har dominerats av en medicinsk-fysiologisk inriktning. Vad som nu är angeläget är att stödja samhällsvetenskaplig forskning som kan belysa och analysera sambandet mellan sociala förhållanden och missbruk av alkohol eller narkotika. Sådan forskning kan bidra till att öka förståelsen för missbrukarnas situation och skapa nya möjligheter att på ett tidigt stadium sätta in åtgärder mot hotande missbrukstendenser. Forskning om vilka faktorer som leder till missbruk av alkohol och narkotika behövs lika väl som forskning om vilka faktorer som är av betydelse för rehabilitering.

Missbruksforskningen har på senare år getts ökade resurser. Riksdagen beslutade år 1977 om inrättande av tre tjänster för alkoholforskning. De skulle ha en samhällsvetenskaplig inriktning, och vikten av forskning om alkohol och arbete framhölls särskilt.

I anslutning till behandlingen av propositionen om åtgärder mot narkotikamissbruk våren 1978 inrättades vid delegationen för social forskning en s. k. initiativgrupp för narkomanvårdsforskning. Delegationen skall ställa särskilda medel till förfogande för forsknings- och utvecklingsarbete inom detta område under en treårsperiod.

De borgerliga regeringarna har däremot inte vidtagit åtgärder för att få till stånd en ändrad inriktning av missbruksforskningen i övrigt.

Alltmer påtagligt framträder sambandet mellan arbetsmarknads- och

sociala problem och nödvändigheten av att åtgärder kopplas till varandra. Det finns ett stort behov av utvärdering av socialpolitiska och arbetsmarknadspolitiska reformer. En rad viktiga områden för socialpolitisk forskning – föräldraförsäkring, daghem, utslagning osv. – har ett starkt samband med förhållandena i arbetslivet. Den växande sjukvårdssektorn och ökande sociala problem gör förebyggande insatser allt viktigare. I en förebyggande social- och hälsopolitik måste insatser på arbetslivets område få en avgörande roll. Det är därför viktigt att man för den socialpolitiska forskningen, vari missbruksforskningen utgör en väsentlig del, skapar organisatoriska former som beaktar sambandet mellan socialpolitiken och arbetslivet. I samband med att de organisatoriska formerna för forsknings- och utvecklingsarbetet tas upp bör även beaktas de nuvarande bristerna när det gäller att återföra forskningsresultaten inom missbruksområdet till beslutsfattare, till vårdens huvudmän och till olika grupper av vårdarbetare. Utskottet tillstyrker således motionen 1978/79:600 yrkandet 6.

dels att utskottets hemställan under mom. 17 bort ha följande lydelse:

17. att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:600 yrkandet 6 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om missbruksforskningen,

11. Beträffande medelsanvisningen till Utbildning och samverkan inom nykterhetsvården, såvitt avser erfarenheter från olika försöksverksamheter m. m. (mom. 23 i hemställan), anser de socialdemokratiska reservanterna

dels att det avsnitt i utskottets betänkande som börjar på s. 21 med "Utskottet kan" och slutar på s. 22 med "i alkoholfrågan" bort ha följande lydelse:

Utskottet kan ansluta sig till motionärernas uppfattning att dokumentation och utvärdering är av grundläggande betydelse för att resultaten av försöksverksamheter m. m. skall kunna utnyttjas på ett tillfredsställande sätt i det praktiska sociala arbetet. Det är också viktigt att, som motionärerna föreslår, de erfarenheter som socialstyrelsen samlar in om vårdinsatser inom missbruksområdet kan föras ut i en brett upplagd regional utbildningsverksamhet. Utskottet tillstyrker således motionen 1978/79:600 yrkandet 9.

Utskottet har i övrigt ingen erinran mot medelsberäkningen i propositionen såvitt avser anslagen J 6. Utbildning och samverkan inom nykterhetsvården och J 9. Uppdragsforskning i alkoholfrågan.

dels att utskottets hemställan under mom. 23 bort ha följande lydelse:

23. att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:600 yrkandet 9 och med anledning av propositionen till *Utbildning och samverkan inom nykterhetsvården* för budgetåret 1979/80 anvisar ett reservationsanslag av 3 050 000 kr.,

Register över motionerna m. m.

Motionsyrkande (Prop. förslag)	Sida i bet.	Punkt o. mom. i hemställan	Reservation nr (parti)
1978/79:600 yrk. 1	7–8	p. 2 mom. 5	1 (s)
1978/79:600 yrk. 2	10–11	p. 2 mom. 6	2 (s)
1978/79:600 yrk. 3	10–11	p. 2 mom. 7	2 (s)
1978/79:600 yrk. 4	18–19	p. 2 mom. 15	8 (s)
1978/79:600 yrk. 5	19	p. 2 mom. 16	9 (s)
1978/79:600 yrk. 6	20–21	p. 2 mom. 17	10 (s)
1978/79:600 yrk. 7	15–16	p. 2 mom. 10	
1978/79:600 yrk. 8	14–15, 19	p. 2 mom. 9	3 (s)
1978/79:600 yrk. 9	21–22	p. 2 mom. 23	11 (s)
1978/79:600 yrk. 10	16–17	p. 2 mom. 13	6 (s)
1978/79:600 yrk. 11	10–11	p. 2 mom. 8	2 (s)
1978/79:600 yrk. 12	17	p. 2 mom. 14	7 (s)
1978/79:711	9–10	p. 2 mom. 3	
1978/79:712	1–2	p. 1 mom. 1	
1978/79:1258	8–9	p. 2 mom. 1	
1978/79:1271	16–17	p. 2 mom. 13	
1978/79:1274	11–12	p. 2 mom. 8	
1978/79:1819	15–16	p. 2 mom. 10	4 (c, m)
1978/79:1820	9–10	p. 2 mom. 4	
1978/79:1829	8–9	p. 2 mom. 2	
1978/79:1838	16–17	p. 2 mom. 13	
1978/79:1843 yrk. 1	12–13	p. 2 mom. 18	
1978/79:1843 yrk. 2	18	p. 2 mom. 19	
1978/79:1843 yrk. 3	13–14	p. 2 mom. 20	
Prop 1978/79:100 bil. 8 s. 178	15–16	p. 2 mom. 10	5 (fp)

Innehållsförteckning

1. Ungdomsvård m. m. ... 1
Propositionen ... 1
Motion ... 1
Utskottet ... 1
2. Nykterhetsvård m. m. ... 3
Propositionen ... 3
Motioner ... 3
Utskottet ... 5
Allmänna åtgärder mot missbruk ... 5
Informationsfrågor ... 10
Vård och rehabilitering ... 12
Bidrag till organisationer m. m. ... 16
Utvecklingsarbete m. m. ... 17
Reservationer ... 24

Vid 2. Nykterhetsvård m. m.

1. Flerårsprogram för åtgärder mot missbruk (mom. 5 i hemställan) av s-ledamöterna ... 24
2. Riktlinjer för information i missbruksfrågorna, skolans verksamhet på missbruksområdet och medelsanvisning till Upplysning och information på alkoholområdet (mom. 6, 7 och 8 i hemställan) av s-ledamöterna ... 25
3. Medelsanvisningen till Bidrag till kommunala nykterhetsnämnder m. m., såvitt avser försöks- och utvecklingsarbete (mom. 9 i hemställan), av s-ledamöterna ... 27
4. Medelsanvisningen till Bidrag till anordnande av vårdanstalter och inackorderingshem m. m. (mom. 10 i hemställan) av c- och m-ledamöterna ... 29
5. Medelsanvisningen till Bidrag till anordnande av vårdanstalter och inackorderingshem m. m. (mom. 10 i hemställan) av fp-ledamöterna ... 29
6. Medelsanvisningen till Bidrag till organisationer m. m. (mom. 13 i hemställan) av s-ledamöterna ... 30
7. Medelsanvisning till Bidrag till socialt arbete och information i arbetslivet (mom. 14 i hemställan) av s-ledamöterna ... 32
8. Försöks- och utvecklingsarbete inom missbruksområdet (mom. 15 i hemställan) av s-ledamöterna ... 33
9. Försöksverksamheten med tillnyktringsenheter (mom. 16 i hemställan) av s-ledamöterna ... 33
10. Missbruksforskningen (mom. 17 i hemställan) av s-ledamöterna ... 34

11. Medelsanvisningen till Utbildning och samverkan inom nykterhetsvården, såvitt avser erfarenheter från olika försöksverksamheter m. m. (mom. 23 i hemställan), av s-ledamöterna 35
Register över motionerna m. m. 36